HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Rohkeasti rasismia vastaan

Rasisminvastaisia työpajoja vapaaehtoiselle ohjaajalle

Vilma Näveri

Kansalaistoiminta ja nuorisotyö (210 op)

11/2013

www.humak.fi

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU
Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Vilma Näveri	**Sivumäärä** 51 ja 24 liitesivua
Työn nimi Rohkeasti rasismia vastaan	
Ohjaava(t) opettaja(t) Hanna Laitinen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Yhteiset Lapsemme ry/*Ole rohkea ja reilu – uskalla välittää! -kampanja*	

Tiivistelmä

Monikulttuurista lastensuojelutyötä tekevä Yhteiset Lapsemme ry. käynnisti vuoden 2013 alussa rasisminvastaisen *Ole rohkea ja reilu – uskalla välittää! -kampanjan.* Rasisminvastaisen kampanjan yhtenä toimintamuotona oli viedä rasisminvastaista työpajatoimintaa kouluihin ja nuorten vapaa-ajan tiloihin. Yhteiset Lapsemme ry. toivoi vapaaehtoisille ohjaajille suunnattavaa konkreettista opasta jossa esitetään kampanjassa toteutettuja työpajoja. Toiminnallisen opinnäytetyöni tuotoksena kehittyi *Rasisminvastaisia työpajoja vapaaehtoiselle ohjaajalle -opas.*

Opinnäytetyöni ja oppaan kehittämiskohteena oli selvittää miten vapaaehtoinen ohjaaja voi ohjata onnistuneen rasisminvastaisen työpajan nuorille. Lähestyin kehittämiskohdetta kehittämällä vapaaehtoisen oman ohjaajuuden perustan, joka rakentuu vapaaehtoisen persoonallisuuden ympärille. Oman persoonallisen ohjaustyylin ympärille rakentuvat vapaaehtoistoiminnan arvoperusta, vapaaehtoisen ohjaajan rooli sekä vapaaehtoisen ohjausetiikka. Lähestyin kehittämiskohdetta myös kehittämieni työpajojen mallintamisella jonka avulla sain laadittua vapaaehtoiselle ohjaajalle työpajakohtaiset ohjeistukset. Mallintamisen ja kirjallisuuden avulla sain myös laadittua ohjeistukset erilaisista lähtökohdista tulevien nuorten kohtaamiseen. Opinnäytetyöni johtopäätöksenä on että vapaaehtoinen ohjaaja onnistuu rasisminvastaisen työpajan ohjaamisessa omaksumalla kehittämäni oman ohjaajuuden perustan sekä tutustumalla työpajoihin liittyvään tärkeään ohjeistukseen. Oman ohjaajuuden perusta auttaa vapaaehtoista kehittymään työpajan ohjaajaksi. Oppaassa olevien työpajojen teemana toimii rasismi, jota lähestytään tarkemmin arjen rasismin ilmenemismuotojen avulla. Työpajoissa käsitellään erilaisuutta, ennakkoluuloja, rasistista kiusaamista, yhdenvertaisuutta sekä tasa-arvoa. Työpajojen aiheita avataan ihmisoikeus- ja tasa-arvokasvatuksena avulla.

Opinnäytetyöni tavoitteena oli kehittää ajankohtainen ja vapaaehtoiselle ohjaajalle hyvin soveltuva opas, joka tarjoaa välineitä onnistuneen rasisminvastaisen työpajan ohjaamiseen. Opinnäytetyöni auttoi Yhteiset Lapsemme ry:n vapaaehtoistoiminnan kehittämisessä tuomalla toimintaan sopivan konkreettisen oppaan. Tavoitteiden täyttymisessä auttoi rasisminvastaisten työpajojen mallintaminen sekä vapaaehtoisen ohjaajan oman ohjaajuuden perustan kehittäminen.

Opinnäytetyöni tarjoaa kansalaistoiminnan ja nuorisotyön toimialalle useampaan käyttötarkoitukseen sovellettavan vapaaehtoisen oman ohjaajuuden perustan sekä ohjeistuksia erilaisista lähtökohdista tulevien nuorten kohtaamiseen. Opinnäytetyöni tuo vapaaehtoiskentälle oman ohjaajuuden perustan lisäksi rasisminvastaiseen toimintaan uusia työpajoja, joissa nuoret pääsevät jakamaan ajatuksiaan. Oman ohjaajuuden perustaa voidaan soveltaen hyödyntää vapaaehtoistoimintaa tarjoavissa organisaatioissa. Oman ohjaajuuden perusta mahdollistaa vapaaehtoisen toimimisen ohjaajana, koska vapaaehtoisella ei ole ammatillista käsitystä ohjaamisesta. Kehittämäni opas tarjoaa vapaaehtoisille ohjaajille mahdollisuuden vaikuttaa yhteiskunnallisesti tärkeään asiaan ohjaamalla rasisminvastaisia työpajoja nuorille. Opinnäytetyöni on auttanut Yhteiset Lapsemme ry:n rasisminvastaisessa kampanjassa viemällä työajoja nuorten vapaa-ajan ympäristöihin.

Asiasanat vapaaehtoistyö, rasismi, työpajat, ohjaus

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Vilma Näveri	**Number of Pages 51 and 24 attachment pages**
Title Bravely against racism	
Supervisor(s) Hanna Laitinen	
Subscriber and/or Mentor All Our Children -association's campaign against racism	

Abstract

All Our Children is an organization which works in the field of multicultural child welfare. All Our Children implemented anti racist action in a form of a campaign in the beginning of year 2003. One of the anti racist campaign's methods was to carry out anti racist workshops to schools and youngster's leisure places. All Our Children association wished for a tangible guide, which is directed for volunteers who wish to participate to the activities as a group instructors´. One wish for the guide was to bring some examples of antiracist workshops which could be used during the campaign. I developed a guide called *Anti racist workshops for volunteer group leader* as an output of my final thesis.

The purpose of this final thesis was to find out how a volunteer can manage to instruct the anti racist workshops for young people. The development goal for this final thesis was to support volunteer instructor's way of instructing. I developed a base for volunteer instructor which is build up on volunteer instructor's personality. The base combines the values of volunteer activity, the role of volunteer instructor and ethical guidelines. Another way to find answers to the development goal was to instruct the workshops I had developed. Instructing the workshops helped to form individual instructions for both workshops. I also developed guidelines for facing young people with different backgrounds. The conclusion is that volunteer instructor can manage by following the instructions and by adopting the base of volunteer instructor. Theme around the workshops is racism and one method for opening the theme is education for human rights and equality. The anti racist themes in the workshops are difference, prejudices, racist discrimination and equality. The education for human rights and equality helps to open the themes in the workshop´s.

The main goal of this final thesis was to develop a functional guide, which fits to a volunteer instructor who doesn't have earlier experience on instructing anti racist workshops for young people. This final thesis offered new knowledge because there isn't similar guide out there which supports volunteer instructors' way of instructing. This final thesis can also be used in other organizations because the base for volunteer instructor can be applied to other activities. The base for volunteer instructor helped to develop All Our Children association's volunteer activity because the base gives important hints for the volunteer instructors. The guide is important tool in All Our Children association's volunteer activity because it tides together the anti racist workshops and the base for volunteer instructor.

Keywords voluntary work, racism, workshops, instruction

SISÄLLYS

1 JOHDANTO 1

2 VAPAAEHTOISTOIMINTA KANSALAISJÄRJESTÖISSÄ 4

2.1 Vapaaehtoistoiminnan arvoperusta 7
2.2 Vapaaehtoisen roolimuodostus 9
2.3 Ohjaajan ohjausetiikka 12
2.4 Vapaaehtoisen ohjaajan oman ohjaajuuden perusta 14

3 RASISMI YHTEISKUNNALLISENA EPÄKOHTANA 18

3.1 Arkirasismi 19
3.2 Rasisminvastainen toiminta 21
3.3 Rasismi työpajojen teemana 23

4. RASISMINVASTAISET TYÖPAJAT 24

4.1 Ihmisoikeus- ja tasa-arvokasvatus 25
4.2 Rasisminvastaisten työpajojen kuvaukset 27

5. TYÖPAJOJEN MALLINTAMINEN NUORTEN VAPAA-AJAN TILOISSA 29

5.1Työpajojen mallintamisen arvioinnin menetelmät 30
5.2 Mallintamisen onnistumisen arviointi 33
5.3 Vapaaehtoinen rasisminvastaisen työpajan ohjaajana 41

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOKEHITYSKOHTEET 44

LÄHTEET 47

LIITTEET 52

1 JOHDANTO

Monikulttuurista lastensuojelutyötä tekevä Yhteiset Lapsemme ry. aloitti keväällä 2013 rasisminvastaisen kampanjan, jonka avulla pyrittiin torjumaan lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa rasismia. *Ole rohkea ja reilu – uskalla välittää! -kampanjassa* yhtenä toimintamuotona olivat työpajat, joiden avulla tuotettiin rasisminvastaista toimintaa lapsille ja nuorille kouluissa sekä vapaa-ajan tiloissa (Ole rohkea ja reilu – uskalla välittää! -kampanja 2013). Opinnäytetyöni oli osa Yhteiset Lapsemme ry:n kehitteillä olevaa vapaaehtoistoimintaa. Järjestö toivoi vapaaehtoisille suunnattavaa opasta jossa tuettaisiin vapaaehtoisena toimivan ohjaajan omaa ohjaajuutta. Ohjaajuuden tukeminen on tärkeää, koska vapaaehtoisella ohjaajalla ei voida olettaa olevan vahvaa ohjauskokemusta entuudestaan. Vapaaehtoisen oman ohjaajuuden rakentaminen ja tukeminen nousivat toiminnallisen opinnäytetyöni kehittämiskohteeksi.

Kehitin vapaaehtoiselle soveltuvan oman ohjaajuuden perustan, joka yhdistää vapaaehtoisen oman persoonan, vapaaehtoistoiminnan arvoperustan, vapaaehtoisen ohjaajan roolin sekä vapaaehtoisen ohjausetiikan. Oman ohjaajuuden perustan omaksuminen auttaa vapaaehtoista hahmottamaan itseänsä ohjaajana. Oman ohjaajuuden perustalla voidaan auttaa vapaaehtoista löytämään oma persoonallinen ohjaustyylinsä, joten eroa ammattilaisen ja vapaaehtoisen ohjaajan välillä voidaan kaventaa. Vapaaehtoisen ei ole tarkoitus toimia ammattilaisena, mutta vapaaehtoiselle on hyvä tarjota työkaluja ohjaajana toimimiseen. Opinnäytetyöni tuotoksena syntyi *Rasisminvastaisia työpajoja vapaaehtoiselle ohjaajalle -opas.* Oppaasta löytyy vapaaehtoisen oman ohjaajuuden perustan lisäksi myös kehittämiäni työpajoja joiden teemana on rasismi. Työpajoissa tarkastellaan erityisesti arjen rasismin muotoja kuten ennakkoluuloja, erilaisuutta ja rasistista syrjintää, joita lähestyn ihmisoikeus- ja tasa-arvokasvatuksen menetelmien avulla. Ihmisoikeus- ja tasa-arvokasvatuksen yhteys rasisminvastaisiin työpajoihin näkyy tavoitteena pyrkiä lisäämään yhdenvertaisuutta sekä oikeudenmukaisuutta yli omien kulttuurirajojen.

Mallinsin kehittämiäni työpajoja nuorten vapaa-ajan tiloissa, koska muut kampanjan työpajat suunnattiin koulumaailmaan. Arvioin työpajoja risti-arviointimallilla, joka toimii hyvänä työkaluna oman toiminnan arvioinnissa. Mallintaminen mahdollisti työpaja-

kohtaisen ohjeistuksen kirjoittamisen sekä toimivien työpajojen kehittämisen. Mallintamisen avulla selvitin miten vapaaehtoinen voi ohjata saman työpajan.

Monella kansalaisjärjestöllä oli samanaikaisesti käynnissä rasisminvastainen kampanja tai projekti, jossa tuotettiin rasisminvastaisia työpajoja lapsille ja nuorille. Useiden rasisminvastaisten työpajojen ohjaaja on koulutettu ammattilainen tai rasismin kokemusasiantuntija. Yhteiset Lapsemme ry:n rasisminvastainen kampanja tuo toimialalle uutta tarjoamalla vapaaehtoisille mahdollisuuden toimia rasisminvastaisen työpajan ohjaajana. *Ole rohkea ja reilu – uskalla välittää! -kampanjassa* korostetaan välittävän asenneilmapiirin rakentumista suomalaisessa yhteiskunnassa. Vapaaehtoinen ohjaaja voi mahdollistaa välittävän ilmapiirin, jossa jokaisella on tilaa olla oma itsensä. Jokaiselle osallistujalle annetaan mahdollisuus tuoda omia mielipiteitään ja ajatuksiaan esille työpajan aikana. Vapaaehtoisen ohjaamien työpajojen tavoitteena on muodostaa myönteinen ilmapiiri, jossa on mahdollisuus matalan kynnyksen keskusteluun. Keskustelun ja työpajan toiminnallisten harjoitteiden avulla vaikutetaan nuorten asenteisiin. Vapaaehtoinen ohjaaja ei ole ammattilainen, joten vapaaehtoinen toimii omien tietojensa ja taitojensa lisäksi oman ohjaajuuden perustan avulla. Vapaaehtoinen tuo työpajaan mukaan oman persoonansa lisäksi ne tiedot ja taidot, joita hänellä on entuudestaan sekä Yhteiset Lapsemme ry:n järjestämän vapaaehtoisten ohjaajien koulutuksen jälkeen. Yhteiset Lapsemme ry:n vapaaehtoisilla on mahdollisuus viedä työpajoja sinne missä nuoret jo valmiiksi kohtaavat, kuten erilaisiin vapaa-ajan ympäristöihin. Vapaaehtoisille annetaan työpajoja ohjaamalla mahdollisuus osallistua yhteiskunnallisesti tärkeään vaikuttamistyöhön.

Opinnäytetyöllä oli suuri merkitys tilaajalle, koska opinnäytetyö toimi osana *Ole rohkea ja reilu – uskalla välittää! -kampanjaa.* Opinnäytetyöni mahdollisti kampanjan viemisen useisiin nuorten tiloihin pääkaupunkiseudulla, joten useita nuoria kuultiin kampanjan aikana. Opinnäytetyöni toi tilaajalle uutta tietoa siitä, miten vapaaehtoinen ohjaaja voi toimia rasisminvastaisen työpajan ohjaajana. Opinnäytetyöni tuotos auttaa Yhteiset Lapsemme ry:tä kehittämään vapaaehtoistoimintaa, koska vapaaehtoisille voidaan tarjota oppaan avulla konkreettisia ohjeistuksia ja tukea oman persoonallisen ohjaustyylin rakentumiseen sekä kehittämiseen. Opas on ajankohtainen ja tärkeä työkalu monikulttuurisuutta tukevalle järjestölle, koska oppaan avulla voidaan rohkaista nuoria välittämään muista, ymmärtämään erilaisuutta ja pohtimaan omia

ennakkoluulojaan ja ajatuksiaan. Opas tarjoaa mahdollisuuden välittävän ja rohkaisevan ilmapiirin rakentamiseksi työpajojen ajaksi, mutta mahdollisesti myös pidemmäksikin aikaa.

Kuvailen seuraavaksi opinnäytetyöni rakenteen helpottaakseni monikerroksista työtäni. Aloitan työni vapaaehtoistoiminnan tematiikalla avaten vapaaehtoisuutta yleisesti sekä syventyen Yhteiset Lapsemme ry:n vapaaehtoisen ohjaajan oman ohjaajuuden tukemiseen liittyvällä vapaaehtoistoiminnan perustalla, ohjausetiikalla sekä vapaaehtoisen roolin muodostumisella. Ensimmäisen luvun lopussa kuvaan kehittämääni vapaaehtoisen ohjaajan oman ohjaajuuden perustaa. Toisessa luvussa määrittelen rasismia ja sen muotoja työpajojen teemana. Syvennyn opinnäytetyössäni arkirasismiin, koska tuon sen ilmenemismuotoja esiin toiminnallisissa työpajoissa. Kolmannessa luvussa esittelen kehittämäni työpajat sekä ihmisoikeus- ja tasaarvokasvatuksen menetelmänä. Lopussa syvennyn työpajojen mallintamiseen ja mallintamisen onnistumisen arvioimiseen. Lopussa pohdin jatkokehityskohteita perustuen työhöni liittyviin johtopäätöksiin. Opinnäytetyöni tuotos on työn lopussa liitteenä.

2 VAPAAEHTOISTOIMINTA KANSALAISJÄRJESTÖISSÄ

Vapaaehtoinen ohjaaja ei ole ammattilainen, mutta vapaaehtoisen on omaksuttava ja ymmärrettävä työpajat laajemmassa kontekstissa. Työpajojen hallitsemisen lisäksi ohjaajan on tärkeä tiedostaa vapaaehtoistoiminnan arvoperusta, eettiset ohjeistukset sekä oma rooli työpajojen ohjaajana. Vapaaehtoistoiminnalla on yleisesti ottaen tärkeä merkitys kansalaisyhteiskunnalle, koska siten kansalaisille voidaan tarjota mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Vapaaehtoisena toimivan henkilön on hyvä pohtia omaa arvopohjaansa ja peilata sitä taustaorganisaation toimintaan ennen vapaaehtoiseksi ryhtymistä. Vapaaehtoistoimintaan tullaan mukaan omasta tahdosta, mutta taustaorganisaatio voi kuitenkin asettaa toiminnalle raamit jotka vapaaehtoisen on hyvä tiedostaa. Vapaaehtoistoiminnan käsitteen sisälle kuuluvat esimerkiksi talkootyö ja naapurinapu. Rajasin talkootyön ja naapuriavun pois työstäni, koska keskityin kansalaisjärjestössä toimivan henkilön vapaaehtoisuuteen.

Vapaaehtoistoiminnasta käytetään myös käsitettä vapaaehtoistyö. Haluan työssäni kuitenkin korostaa vapaaehtoisuuden luonnetta ja palkattomuutta, joten päädyin vapaaehtoistoiminnan käsitteeseen. Anne-Birgitta Yeung tuo esille vapaaehtoisuutta tutkineen, Govaartin (2001) vapaaehtoisuudelle määrittämät muodot jotka ovat keskinäinen tuki, auttaminen sekä yhteiskunnallinen osallistuminen. Govaartin vapaaehtoisuudelle määrittämät muodot perustuvat vapaaehtoistoiminnan käsitteeseen. Govaart (2001) on tutkinut vapaaehtoistoimintaa laajasti eri kulttuurien sisällä nostaen vapaaehtoistoiminnassa yhteisiksi tekijöiksi palkattomuuden, ei pakollisuuden ja toisen ihmisen tai yhteisön hyödyksi tehtävän toiminnan. (Yeung 2002, 11.) Pirkko Hakkarainen ja Kaisli Syrjänen ovat nostaneet esiin samoja vapaaehtoistoiminnan piirteitä kuin Govaart. Hakkaraisen ja Syrjäsen mukaan vapaaehtoistyö määritellään yksittäisen henkilön tai yhteisön hyväksi tehtävällä työllä, jota tehdään omien tietojen ja taitojen mukaan. Vapaaehtoinen toimii omasta halusta ja kiinnostuksesta itselleen tärkeän asian puolesta ilman rahallista korvausta. Taloudellisten etujen sijasta vapaaehtoistoiminta palkitsee tekijän tarjoamalla yhteisöllisyyttä, sosiaalisia kontakteja sekä hyvää mieltä. (Hakkarainen & Syrjänen 2003, 13.)

Vapaaehtoistoimintaan ajautuminen riippuu vapaaehtoisen arvoista, motiiveista sekä periaatteista. Yeung tuo esille Suomessa usein määriteltyjä vapaaehtoistoiminnan periaatteita kuten vastavuoroisuutta, yhteistä iloa, tasa-arvoisuutta, vapaaehtoisuutta, palkattomuutta, ei-ammatillisuutta sekä luottamuksellisuutta. Vapaaehtoistoimintaa voidaan tarkastella osana kansalaisyhteiskuntaa ja kolmatta sektoria, johon asettuvat esimerkiksi yleishyödylliset ruohonjuuritason kansalaisjärjestöt. (Yeung 2002, 11–12.) Vapaaehtoistoiminta on suuri osa monen kansalaisjärjestön toimintaa, joten on aiheellista pohtia vapaaehtoisen sekä ammattilaisen välistä työnjakoa. Vapaaehtoisuus tarjoaa voimavaroja, joita taustaorganisaatio voi toiminnassaan hyödyntää. (Nylund & Yeung 2005, 13.) Vapaaehtoinen ei saa viedä ammattilaisen paikkaa, joten vapaaehtoistoiminnan avulla ei voida korvata ammattilaista työvoimaa.

Motivaatio ja arvot johdattelevat vapaaehtoista hänelle parhaiten soveltuvan toiminnan pariin. Vapaaehtoistoimintaan ei kuitenkaan aina suoraan valikoiduta vaan toimintaan voidaan tulla mukaan sattumalta (Yeung & Nylund 2005, 15). Nostin Yeungin toimintamuotoihin perustuvasta luokittelusta esille lapsi- ja nuorisotyön sekä ryhmä- ja järjestötyön (Yeung 2002, 11). Näistä alueista kiinnostuneet henkilöt voivat tulevaisuudessa hakeutua vapaaehtoiseksi Yhteiset Lapsemme ry:n toimintaan, joka tarjoaa mahdollisuuden molempiin sekä nuorten parissa tehtävään työhön että ryhmä- ja järjestötyöhön. Vapaaehtoistoimintaan vaikuttaa yhteiskunnalliset trendit, joita vapaaehtoistoiminta myös itse tuottaa (Nylund & Yeung 2005, 13). Rasisminvastaisuus on nähtävillä trendinä usean kansalaisjärjestön toiminnassa. Erityisesti vihapuhe on noussut monessa kampanjassa ja hankkeessa esille. Yhteiskunnallisella keskustelulla on todennäköisesti ollut vaikutusta rahoittajiin, joten rasismiaiheisia hankkeita on rahoitettu entistä enemmän.

Yeung ja Nylund ovat pohtineet vapaaehtoistoiminnan kontekstia vapaaehtoisen näkökulmasta. Vapaaehtoistoimintaan vaikuttavat teemat ovat anti, arvot ja osallisuus. Vapaaehtoistoiminnan anti kuvaa vapaaehtoisen kokemuksia toiminnan antoisuudesta. Arvot kuvaavat toiminnan tuottamia arvoja sekä vapaaehtoisen omaa arvoperustaa. Osallisuudella kuvataan toiminnan osallistumisen muotoja. (Yeung & Nylund 2005, 16.) Pirkko Hakkarainen kirjoittaa vapaaehtoistoimintaan mukaan tulemisen liittyvän arvoihin kuten pyrkimyksestä rauhaan, vapauteen, mahdollisuuksien luomi-

seen, turvallisuuteen ja oikeudenmukaisuuteen, ihmiskuvaan ja maailman katsomuksen perusteella (Hakkarainen & Syrjänen 2003, 14).

Vapaaehtoistoimintaa tarkastellessa on hyvä pohtia vapaaehtoista motivoivia tekijöitä, jotka paitsi tuovat vapaaehtoisen mukaan toimintaan myös auttavat vapaaehtoista sitoutumaan toimintaan. Ihmisen toimintaa liikuttavat motiivit ovat mielen sisäisiä tekijöitä. Ulkoisetkin tekijät voivat motivoida ja saada ihmisen toimimaan esimerkiksi jonkin asian parantamiseksi. (Yeung 2005, 84.) Yeung on kehittänyt vapaaehtoistoiminnan tukipilarina toimivan vapaaehtoistoiminnan timantti -mallin, joka kuvaa kahdeksaa vapaaehtoista motivoivaa ulottuvuutta. Timanttimallissa esitetyt motivaation ulottuvuudet ovat saaminen, toiminta, läheisyys, uuden etsintä, antaminen, pohdinta, etäisyys ja jatkuvuus. Timanttimalli on rakentunut haastattelemalla vapaaehtoisina toimivia henkilöitä. Haastatteluista nousi esille yhteensä 767 motivaation elementtiä, joista jokainen voidaan sijoittaa johonkin timanttimallin ulottuvuuteen. Timanttimallissa on kuvattu vapaaehtoisesta ulospäin suuntautuvia sekä vapaaehtoiseen itseensä suuntautuvia motiiveja. Seuraavat motivaatiotekijöiden ääripäät kuvaavat vapaaehtoisesta ulospäin suuntautuvia motivaatiotekijöitä: Toiminta, läheisyys, uuden etsintä sekä antaminen. Vapaaehtoiseen itseensä suuntaavat ulottuvuudet taas ovat pohdinta, etäisyys, jatkuvuus sekä saaminen. (Yeung 2005, 107–108.)

Vapaaehtoinen on hyvä huomioida jo toiminnan alkuvaiheessa. Taustaorganisaation on huolehdittava vapaaehtoisistaan, esimerkiksi tarjoamalla mahdollisuuden perehdytykseen, ohjaukseen sekä koulutukseen toimintaan mukaan tultaessa sekä toiminnan aikana. Vapaaehtoisten kouluttaminen ei tarkoita että vapaaehtoisista tehtäisiin ammattilaisia vaan heille pyritään tarjoamaan tietoa ja taitoa, joita heidän arvellaan toiminnassa mukana ollessa tarvitsevan. (Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry 2005, 10.)

2.1 Vapaaehtoistoiminnan arvoperusta

Yhteiset Lapsemme ry:n vapaaehtoistoiminta on vielä kehitteillä, joten organisaatio ei ole määritellyt omalle toiminnalleen parhaiten sopivia vapaaehtoistoiminnan periaatteita. Monella vapaaehtoistoimintaa tarjoavalla organisaatiolla on määritetyt periaatteet, joiden pohjalta vapaaehtoistoimintaa toteutetaan. Vapaaehtoistoiminnan periaatteet toimivat sekä vapaaehtoisen että taustaorganisaation puolesta, jotta molemmat osapuolet ovat tasavertaisesti mukana toiminnassa. (Sosiaali- ja Terveysturvan Keskusliitto ry 2005, 16 -17.) Määritin Yhteiset Lapsemme ry:n arvoihin pohjautuen vapaaehtoistoiminnan arvoperustan, jonka olen linkittänyt osaksi kehittämääni oman ohjaajuuden perustaan. Vapaaehtoistoiminnan luonteen takia on hyvä pohtia toiminnan arvoja sekä vapaaehtoisen omia arvoja.

Arvot vaikuttavat vapaaehtoisen motivaatioon ja toimintaan sitoutumiseen. Vapaaehtoistoiminnan maailmankuvalliset muodot vaikuttavat vapaaehtoisen motivaatioon. (Yeung & Nylund 2005, 16.) Arvot kuvaavat yksilön arvostamia asioita, joita kohtaan tunnetaan jonkinlaista vetovoimaa. Arvo voi tärkeimmillään liittyä maailmankuvaan, aatteisiin tai uskontoon. Arvot johdattelevat toimintaamme ja tekemiämme valintojamme. Arvoja voidaan myös koetella elämässä ja ne voivat muuttua elämäntilanteemme mukaan. (Pursiainen 2007, 25.) Nykyajan yhteiskuntamme tarjoaa moniarvoisia ja toistensa kanssa kilpailevia hyvän elämän muotoja. Omilla valinnoilla ja arvoilla on entistä suurempi merkitys oman identiteetin muodostumisessa. Erilaisia elämäntyylejä peilailemalla voidaan myös oppia uusia arvoja. (Värri 2002, 58.)

Kansalaisjärjestöillä on usein toiminnalle määritellyt arvot, joiden perusteella tavoitellaan toiminnan missiota. Yhteiset Lapsemme ry:n toiminnassa monikulttuurisuudella ja yhteiskunnallisella vaikuttamisella on suuri rooli. Järjestö tiedottaa medialle tärkeistä ja ajankohtaisista asioista sekä vaikuttaa ja ottaa osaa yhteiskunnalliseen keskusteluun. Järjestön yhtenä tavoitteena on saada monikulttuuristen lasten ja nuorten ääni esille yhteiskunnassamme. (Yhteiset Lapsemme ry 2013.) Yhteiset Lapsemme ry:n rasisminvastaisen *Ole rohkea ja reilu – uskalla välittää -kampanjan* missiona on torjua lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa rasismia (Ole rohkea ja reilu – uskalla välittää! -

kampanja 2013). Kampanjassa on vahvasti esillä järjestön arvot, jotka tuon mukaan myös opasta varten kehittämässäni vapaehtoisen ohjaajan oman ohjaajuuden perustassa.

Yhteiskunnallinen vaikuttaminen ja monikulttuurisuus ovat Yhteiset Lapsemme ry:n sekä järjestön rasisminvastaisen kampanjan arvoperusta, joka vapaaehtoisen ohjaajan on hyvä omaksua. Vapaaehtoistoimintaan sitoutumisen taustalla ovat vapaaehtoisen omat arvot sekä toiminnan tuottamat arvot, joten vapaaehtoisen on tärkeä pohtia miten omat arvot asettuvat suhteessa taustaorganisaation arvoihin.

Avasin Yhteiset Lapsemme ry:n arvoja ja pilkoin niitä osiin, jotta vapaaehtoisen on helpompi mieltää Yhteiset Lapsemme ry:n vapaaehtoistoiminnan arvoperusta. Arvoperustalla tarkoitetaan mielikuvaa siitä, miten asioiden tulee olla. Arvot ovat vahvasti linkitettynä itsearvostukseen, joten arvot ohjaavat toimintaamme. (Lindqvist 2002, 76–77.) Arvot muokkautuvat elämänkokemuksen aikana ja ne voivat olla melko pysyviä (Ahonen 2002, 70). Yhteiset Lapsemme ry:n ensimmäinen arvo on yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Työpajojen aikana vapaaehtoinen ohjaaja pyrkii luomaan keskustelua sekä avointa ilmapiiriä, jonka kautta voidaan vaikuttaa nuoriin. Pidemmällä tähtäimellä työpajoihin osallistuneiden nuorten voidaan ajatella prosessoineen yhdenvertaisuutta sekä erilaisuutta, jolloin he antavat kaikille tilaa yhteiskunnassamme. Toinen arvo on monikulttuurisuus, jota voidaan avata yhdenvertaisuuden, tasa-arvojen ja ihmisoikeuksien avulla. Kyseiset teemat tulevat työpajoihin mukaan ihmisoikeus- ja tasa-arvokasvatuksen kautta.

2.2 Vapaaehtoisen roolimuodostus

Vapaaehtoisen ohjaajan roolin määrittäminen auttaa ohjaaja pääsemään alkuun oman otteen löytämisessä työpajan ohjaajana. Tarkoituksena ei ole määrittää yhtä oikeaa roolia johon ohjaajan tulisi asettua. Tarkoituksena on tarjota ohjaajan roolille raamit, joita ohjaaja voi täydentää omalla persoonallisuudellaan.

Australialainen tutkija Dr. Debbie Haski-Leventhal (2008) on tehnyt etnografisen tutkimuksen vapaaehtoisen roolin muodostumisen eri vaiheista israelilaisen yökatupartion vapaaehtoisten joukossa. Vuoden kestäneen tutkimuksen aikana tutkija haastatteli yli 30 katupartiossa toimivaa vapaaehtoista ja seurasi heidän roolimuodostumisensa vaiheita. Vapaaehtoisen roolimuodostumisen mallin nimeksi tuli VSTM (Volunteer stages and transitions model). Haski-Leventhalin tutkimuksessa korostuu vapaaehtoisen sosiaalistuminen taustaorganisaatioon. (Haski-Leventhal 2008.)

VSTM-mallissa roolin muodostumista kuvataan prosessina, jonka aikana vapaaehtoinen löytää paikkansa toiminnassa. VSTM-mallissa roolin muotoutumisen nähdään perustuvan jatkuvasti muuttuviin tekijöihin kuten vapaaehtoisen odotuksiin, asenteisiin, kokemuksiin ja tuntemuksiin. Vapaaehtoisen kokemus omasta roolistaan vahvistuu prosessin aikana. (El Said & Patja 2011, 22.) Hyödynsin Haski-Leventhalin teoriaa, koska siinä tuodaan esille vapaaehtoisen kokemaa epävarmuutta toimintaa kohtaan. Uskon että epävarmuuden käsitteleminen johtaa toimintaan sitoutumiseen. Olen tuonut oppaaseen ohjeistuksia koskien vapaaehtoisen ohjaajan roolia.

Hyödynsin Haski-Leventhalin tutkimuksesta tehtyä englanninkielistä yhteenvetoa, jonka suomensin opinnäytetyötäni varten. VSTM-mallia voidaan soveltaa myös vapaaehtoisen ryhmäohjaajan roolimuodostumisen kohdalla, koska VSTM-mallissa ei korosteta vapaaehtoista vain katupartion jäsenenä. Haski-Leventhal löysi viisi roolimuodostumisen vaihetta vapaaehtoisen elinkaarella, vapaaehtoiseksi ryhtymisestä vapaaehtoistyön jättämiseen (Haski-Leventhal 2008). Roolin muodostuminen on

olennainen osa opinnäytetyötäni, koska sen avulla osaan kehittää oppaaseen kannustavan ohjeistuksen juuri vapaaehtoiseksi ryhtyneelle ohjaajalle. Roolimuodostus auttaa myös ymmärtämään tietä jota vapaaehtoinen kulkee päätyäkseen hyväksi rasisminvastaisen työpajan ohjaajaksi. Roolimuodostuksen tukeminen mahdollistaa myös vapaaehtoisen juurruttamisen toimintaan.

Ensimmäinen roolimuodostumisen vaihe tapahtuu ennen kuin halukkaasta henkilöstä tulee konkreettisesti vapaaehtoinen. Tätä vapaaehtoisuutta edeltävää vaihetta Haski-Leventhal kutsuu *nimeämisvaiheeksi (Nomination phase),* jossa organisaatiosta kiinnostunut henkilö päätyy vapaaehtoiseksi organisaation suorittaman valinnan perusteella. (Haski-Leventhal 2008.) Ensimmäisessä vaiheessa Yhteiset Lapsemme ry:stä kiinnostunut henkilö hakeutuu vapaaehtoisille ohjaajille järjestettävään koulutukseen. *Nimeämisvaiheessa* yleistä ovat odotukset, pelot sekä uuden informaation hankkiminen toimintaa kohtaan. Tässä vaiheessa vapaaehtoiseksi ryhtyvän henkilön sitoutuminen toimintaan on heikko ja epäselvyys toimintaa kohtaan suuri. Vapaaehtoisille tarjotaan uutta tietoa oppaan ja koulutuksen avulla, joiden on tarkoitus vähentää vapaaehtoisen pelkoja ja vastata vapaaehtoisen odotuksiin.

Toinen vaihe Haski-Leventhalin mukaan on vapaaehtoiseksi ryhtymisen vaihe, jota kutsutaan *Uuden tulokkaan vaiheeksi (Newcomer phase)*. Uusi tulokas alkaa hankkia uutta tietoa ja taitoa toimintaa kohtaan, tulokas alkaa tarjota organisaation palveluita sekä alkaa omaksua organisaation arvoja. Tässä roolivaiheessa sitoutuminen toimintaan on vahva ja epäselvyys toimintaa kohtaan on pienempi kuin ensimmäisessä vaiheessa. (Haski-Leventhal 2008.) Toisessa vaiheessa Yhteiset Lapsemme ry:n vapaaehtoiselle tarjotaan mahdollisuus ohjata valmiita työpajoja, jotta vapaaehtoinen saa mahdollisuuden hankkia uutta tietoa ohjaamisen avulla. Taustaorganisaatio tukee ohjaajaa tarjoamalla työpajoille sopivia ympäristöjä sekä ohjausta.

Kolmas vaihe on *emotionaalisen osallistumisen vaihe (emotional involvement phase)* jolloin vapaaehtoinen alkaa tunnistaa asiakkaita ja vapaaehtoinen on tuottelias ja tyytyväinen päästyään yli alkuvaiheen vaikeuksista. Tässä vaiheessa sitoutuminen toimintaan on vahvaa eikä toiminta tunnu epäselvältä. (Haski-Leventhal 2008.) Tässä vaiheessa olevalle vapaaehtoiselle Yhteiset Lapsemme ry tarjoaa mahdollisuuksia

ohjata lisää työpajoja taustaorganisaation tuella ja antamalla vapaaehtoiselle kiitosta hänen sitoutumisestaan toimintaan.

Neljäs vaihe on *vakiintuneen vapaaehtoisuuden vaihe (established volunteering phase)* jossa vapaaehtoinen on taitava ja kokenut mutta saattaa kokea väsymystä, loppuun palamista tai turhautumista. Tässä vaiheessa sitoutuminen on ohjeiden ja sääntöjen noudattamista ja epäselvyys toimintaa kohtaan pientä. (Haski-Leventhal 2008.) Neljännessä vaiheessa Yhteiset Lapsemme ry:n vapaaehtoiselle ohjaajalle annetaan mahdollisuus toimia itsenäisesti mutta ohjaajalle annetaan aikaa myös ohjauksen muodossa. Vapaaehtoiselle voidaan tarjota myös mahdollisuus toiminnan kehittämiseen.

Viimeinen vaihe on *irtaantumisen vaihe (Retiring Phase)* jossa vapaaehtoinen irtaantuu toiminnasta, mutta sitoutuminen vapaaehtoisuutta kohtaan yleisesti saattaa nousta. (Haski-Leventhal 2008.) Viimeisessä vaiheessa Yhteiset Lapsemme ry:n vapaaehtoiselle annetaan mahdollisuus luopua toiminnasta tai siirtyä toisen toiminnan pariin.

Teoria tarjoaa tietoa vapaaehtoisen roolin muodostumiseen liittyvistä ristiriitaisista tuntemuksista sekä epävarmuuksista, joihin voin puuttua oppaassani. Tukea epävarmuuden tunteeseen voidaan antaa esimerkiksi koulutuksella sekä konkreettisella vapaaehtoisen ohjaajan oppaalla ja sen tärkeillä ohjeistuksilla toimintaan liittyen. Vapaaehtoisen sosiaalistuminen toimintaa tarjoavaan organisaatioon on tärkeää, jotta vapaaehtoinen kokee olonsa tervetulleeksi. Sosiaalistuminen voi mahdollistaa myös luotettavan tunteen omaa ohjaajan rooliaan kohtaan. Taustaorganisaation sosiaalistumista voidaan vahvistaa esimerkiksi tarjoamalla mahdollisuutta osallistua erilaisiin tapahtumiin. Vapaaehtoisille voidaan tarjota myös ohjausta sekä tarjota valmiita ryhmiä, joihin työpajoja voidaan viedä. Tuen osoittava taustaorganisaatio saa edukseen vapaaehtoisia jotka ovat valmiina osallistumaan ja kehittämään toimintaa.

.

2.3 Ohjausetiikka

Vapaaehtoinen ohjaaja ei ole ammattilainen, mutta hänen on noudatettava tiettyjä eettisiä ohjeita ollessaan tekemisissä haastavan aiheen parissa. Eettisen ohjeistuksen on tarkoitus selkeyttää ohjaajan kuvaa sekä tarjota apua haastavien tilanteiden kohtaamiseen. Tarkoituksena ei ole määrittää pysyviä ja muuttumattomia eettisiä rajoja joiden sisällä vapaaehtoinen ei voisi liikkua vapaasti. Ihminen toimii omien ajatuksiensa ja tuntemuksien pohjalta, joten toimintaan vaikuttavat jokaisen omat moraalikäsitykset. Toimintaa varten voidaan kuitenkin tarjota löyhät eettiset ohjeistukset, jotka auttavat oman ohjaajuuden hahmottumisessa. Vapaaehtoistoimintaan liittyvät eettiset kysymykset on tärkeä ottaa huomioon esimerkiksi vapaaehtoisen periaatteet pohjautuvat pitkälti toiminnan eettisyyteen ja moraaliseen puoleen. (Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry 2005, 30.)

Etiikka on moraalin tutkimista, arvioimista ja perustelemista (Kotkavirta & Nyyssönen 1996, 7). Moraali kertoo meille mikä on sallittua ja mikä ei ja etiikka arvioi näitä moraalikäsityksiä. Ihminen kamppailee jatkuvasti hyvän ja pahan välillä tehdessään päätöksiä (mt. 1996, 18). Päivi Atjonen (2005) on tarkastellut opettajan roolissa opetusharjoittelun eettisistä haasteista. Atjonen nostaa esille opettajan ohjausetiikan teorioita ja ajatuksia, jotka soveltuvat ryhmäohjaajan rooliin. Atjosen laatimassa ohjausetiikassa korostuu ohjaajan eettinen vastuu, joten mielestäni samaa ohjeistusta voidaan hyödyntää vapaaehtoisen ohjausetiikaksi. On mahdotonta määrittää yhtä oikeaa eettistä ohjeistusta, koska jokainen toimii omien moraalikäsityksiensä pohjalta. Yleisen inhimillisen tason eettinen ohjeistus voidaan kuitenkin laatia tukemaan ohjaajan persoonallista ohjausta. (Atjonen 2005.)

Ohjausetiikka on tärkeää erityisesti pitkäaikaisessa ohjaus-ohjattavasuhteessa, mutta myös kertaluontoisissa ryhmäohjaustilanteissa. Ohjaaja joutuu arvioimaan omaa suhtautumistaan opetuksen aikana esille tulleisiin moraalikysymyksiin eli ohjaajan rooliin kuuluu moraalinen rohkeus toimia periaatteidensa mukaisesti ja ottaa asioihin kantaa (Atjonen 2005.)

Ohjauksen filosofia liittyy auttamiseen, mutta ohjaus ei ole terapiaa. Ohjaajan on hyvä muistaa missä kulkee raja hänen ja ammattiauttajien välillä. Ohjaajan on tärkeä eettisesti ymmärtää missä kohtaa hänen taitonsa auttaa toista eivät riitä, jolloin hän voi ohjata autettavan eteenpäin ammattilaisen pariin. (Atjonen, 2005.) Ohjaajan eettiseen vastuuseen kuuluu että avun tarve on aina otettava vakavasti (Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, 30).

Analyyttinen etiikka johdattaa moraaliseen ajatteluun ja auttaa ratkaisemaan moraalisia ongelmia, joten analyyttinen etiikka tavoittelee todellisuuden näkemistä monipuolisemmin. Analyyttinen etiikka sopii hyvin ohjaajan etiikaksi, koska kenellekään ei voida antaa valmiita arvoja eettisesti oikeilla tavoilla. Esimerkiksi manipulointi tai propaganda eivät ole eettisesti oikeita tapoja kasvun tukemisessa. Ohjaajan ei tule toimia moraaliauktoriteettina, joka toimii ainoana oikeana totuutena. Lapsen ja nuoren tulisi saada osakseen turvallisuuden tunnetta ja luottamusta. (Värri 2002, 56.) Auktoriteettina toimimisen sijasta ohjaaja kulkee ohjattavan rinnalla ja rohkaisten kasvamaan, ajattelemaan ja tekemään itsenäisiä valintoja. Ohjaajan tehtäviin kuuluu toisinaan ohjattavan edellä kulkeminen olematta kuitenkaan ainoa malli oikeasta tavasta toimia. (Atjonen 2005.) Veli-Matti Värri on tarkastellut opettajan etiikkaa. Värrin mukaan humanistinen ihmiskäsitys korostaa yksilön tarpeita, itsensä toteuttamista sekä omien henkilökohtaisten tavoitteiden motivoivaa käyttäytymistä. (Värri 2002, 58.) Värrin ja Atjosen huomiot tukevat toisiaan, koska ohjausetiikassa tavoitteena on auttaa ohjattavaa löytämään oma tiensä ja tukea tällä tiellä kulkemisessa.

Atjonen nostaa artikkelissaan esille myös ohjaajan roolin kannalta tärkeitä eettisiä periaatteita kuten velvollisuusetiikan, joka korostaa normien noudattamista päämääristä tai seurauksista riippumatta. Seurausetiikka taas arvioi tekojen seurauksia (Atjonen, 2005.) Seurausetiikka on mielestäni tärkeä ohjausetiikan kannalta, koska ohjaajan on hyvä miettiä millaisia seurauksia työpajoilla voi olla nuoriin.

2.4 Vapaaehtoisen oman ohjaajuuden perusta

Vapaaehtoinen ohjaaja tarvitsee tukea ja ohjeita oman ohjaajuuden rakentumiseen ja tukemiseen, jotta ohjaustilanne sujuisi hyvin sekä ohjaajan että ohjattavien kannalta. Ohjaajan on hahmotettava itsensä ohjaajana, jotta hän pystyy ohjaamaan onnistuneen rasisminvastaisen työpajan. Oman ohjaajuuden perustan omaksuminen auttaa ohjaajaa myös rakentamaan työpajan jossa ohjaus on tasapuolista kaikkia osallistujia kohtaan.

Omalla ohjaajuudella on tärkeä merkitys kaikessa ohjaustyössä. Vapaaehtoiselta ei voida vaatia aikaisempaa kokemusta, jolloin tarve oman ohjaajuuden perustalle on suuri. Opinnäytetyöni kehittämiskohteena oli tukea vapaaehtoisen tapaa ohjata rasisminvastainen työpaja nuorille, joten kehitin eri teemoja yhdistelemällä vapaaehtoiselle ohjaajalle sopivan omaa ohjaajuutta hahmottavan perustan.

Vapaaehtoistoiminnan arvoperusta, vapaaehtoisen ohjaajan rooli ja vapaaehtoisen ohjausetiikka rakentuvat vapaaehtoisen oman persoonallisuuden ympärille. Teemat yhdistyvät vapaaehtoisen oman ohjaajuuden perustaksi. Kehitin perustan mukailemaan vapaaehtoistoiminnan luonnetta ja korostaen vapaaehtoisen ohjaajan eroa ammattilaiseen ohjaajaan. Vapaaehtoisen ohjaajan perusta on kehitetty Yhteiset Lapsemme ry:n tuleville vapaaehtoisille, mutta mallia voi soveltaen hyödyntää laajemmin myös muissa yhteyksissä. Oman ohjaajuuden perusta tuo uutta tietoa siitä, miten vapaaehtoista voidaan tukea löytämään oma ohjaustyylinsä. Perustalla on suuri yleismerkitys kansalaistoiminnan ja nuorisotyön toimialalle, koska vastaavaa mallia ei ole aikaisemmin kehitelty. Vapaaehtoisina ohjaajina toimivat henkilöt voivat perehtyä oman ohjaajuuden perustaan ja pohtia sen soveltuvuutta itselleen. Vapaaehtoisille rasisminvastaisten työpajojen ohjaajille ei ole aikaisemmin kehitetty opasta, jossa korostetaan vapaaehtoisen omaa ohjaajuutta ja tuetaan vapaaehtoista kasvamaan osaavaksi ohjaajaksi. Opas ja vapaaehtoisen oman ohjaajuuden perusta toimivat työkaluina, joiden avulla vapaaehtoinen voi ohjata onnistuneen rasisminvastaisen työpajan nuorille ilman ammattilaisuutta tai kokemusasiantuntijuutta.

Vapaaehtoisen ohjaajan on hyvä omaksua mallin teemat sisältöineen, jotta hän voi hahmottaa oman ohjaajuuden perustan kokonaisuudessaan. Vapaaehtoisen ohjaajan on hyvä pohtia millainen hänen persoonallinen ohjaustyylinsä voisi olla.

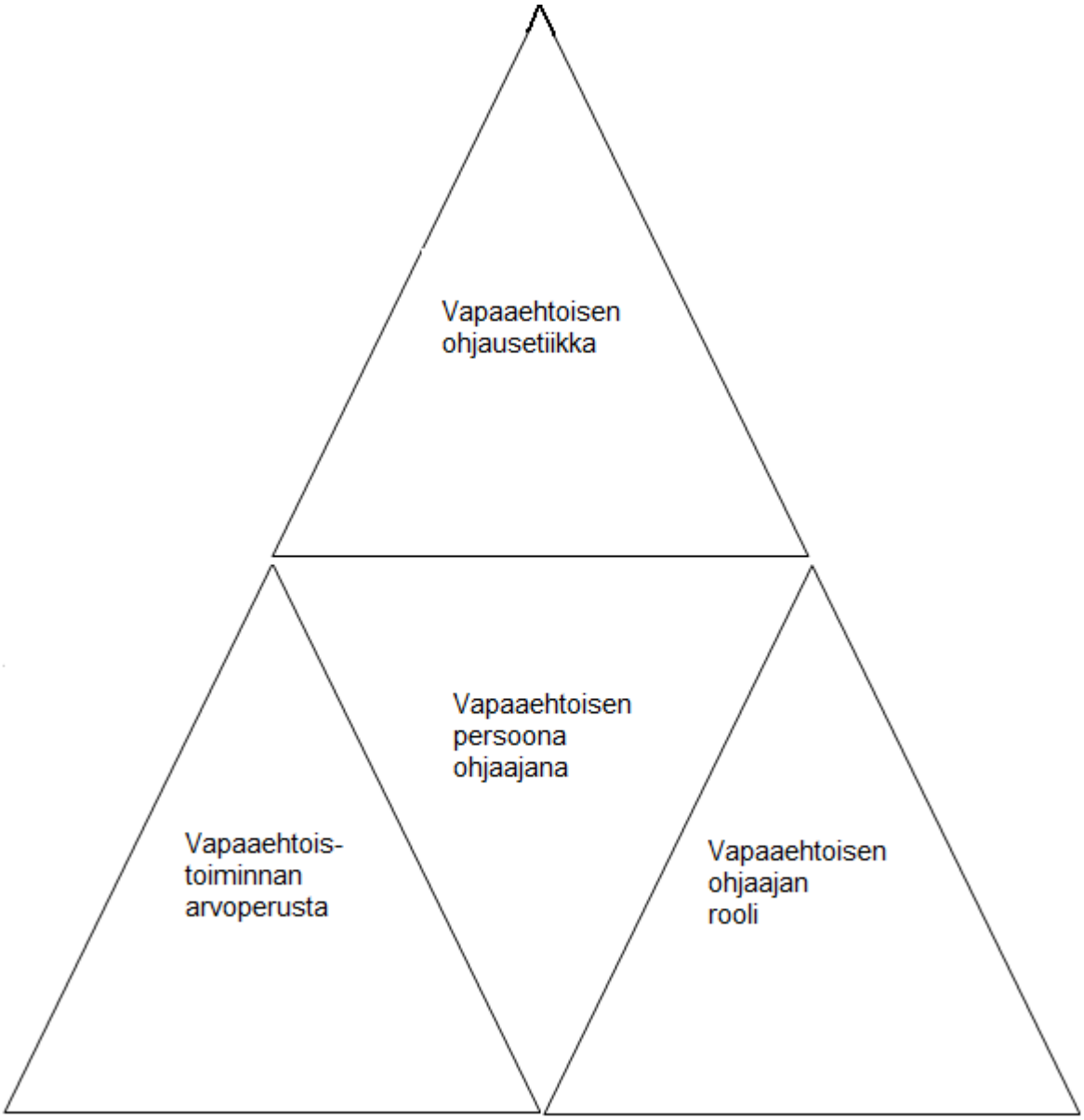

Kuvio 1. Vapaaehtoisen oman ohjaajuuden perusta

Kuviossa 1. havainnollistan vapaaehtoisen ohjaajan oman ohjaajuuden perustaa. Mallin keskiöön asettuu vapaaehtoisen ohjaajan persoona, jonka ympärille rakentuvat vapaaehtoisen arvoperusta, vapaaehtoisen ohjausetiikka sekä vapaaehtoisen

rooli. Jokainen osio on tärkeä huomioida, jotta oman ohjaajuuden perusta pysyy tasapainossa. Vapaaehtoisen oman ohjaajuuden perusta vaatii perehtymistä vapaaehtoiselta. Perehtyminen tarjoaa vapaaehtoiselle kuitenkin tärkeää tietoa ja apua jota vapaaehtoinen tulee tarvitsemaan ohjaajana toimiessaan. Perehtymistyössä vapaaehtoisen apuna toimii SWOT-analyysi, jonka esittelen myöhemmin.

Persoonallisuus on tapa henkilökohtaiseen tuntemiseen, toimimiseen ja käyttäytymiseen. Persoonallisuus on melko pysyvää, koska sen kivijalkana toimii temperamentti piirteineen ja taipumuksineen. (Suomen Mielenterveysseura 2013.) Vapaaehtoisen persoonallisuus toimii oman ohjaajuuden perustan keskiössä. Persoonallisuutta voidaan käyttää ohjaamisen työkaluna. Esimerkiksi ulospäin suuntautunut ohjaaja voi hyödyntää sosiaalisia taitojaan työpajan aikana. Avoin ohjaaja voi jakaa omia mielipiteitään ja kokemuksiaan ja samalla rohkaista osallistujia toimimaan samoin. Ohjaaja voi tuoda persoonansa kautta omaan ohjaajuuteen mukaan myös omia erityispiirteitään kuten huumorintajua.

Vapaaehtoisen on hyvä pohtia vapaaehtoistoiminnan arvoperustaa, johon hän voi peilata omia arvojaan ja maailmankatsomustaan. Vapaaehtoinen voi esittää itselleen kysymyksiä kuten ”mikä on minulle tärkeää?” jotta hän saa tuotua esiin itselleen tärkeitä elämänarvoja. Yhteiskunnallinen vaikuttaminen ja monikulttuurisuus ovat Yhteiset Lapsemme ry:n toimintaa liikuttavat arvot, jotka vapaaehtoisen on hyvä mieltää osaksi vapaaehtoisen omaa ohjaajuutta. Työpajaan voidaan luoda myönteinen ilmapiiri, jossa jokaisella osallistujalla on mahdollisuus osallistua yhteiskuntaamme koskettavaan rasismi ilmiöön. Monikulttuurisuuden puolesta toimiminen vaatii vapaaehtoiselta yli omien kulttuurirajojen menevää ymmärrystä sekä tasa-arvoista lähestymistapaa. Rasisminvastaiset työpajat ovat tärkeä osa monikulttuurisuutta puolustavan järjestön toiminnassa.

Yhteiset Lapsemme ry:n rasisminvastaisten työpajojen ohjaajan tulee noudattaa eettisiä ohjeistuksia, koska jokaisella ohjaajalla on vastuu ohjaamastaan työpajasta. Ohjauksen eettinen vastuu tarkoittaa, ettei ohjaus ja sen seuraukset saa koskaan satuttaa ohjattavia. On eri asia jos työpajan aikana esille nousee kiperiä tunteita esimerkiksi rasismin kokemisesta. Näihin tilanteisiin vapaaehtoinen ohjaaja voi reagoida empaattisesti kuunnellen ja asian huomioiden. Ohjaajan ei kuitenkaan tule nostaa

kiperiä tunteita työpajassa liian suureen asemaan, koska työpajat tavoittelevat hyvän ilmapiirin kautta syntyvää keskustelua. Vapaaehtoinen ohjaaja voi jäädä työpajan jälkeen keskustelemaan kiperiä tunteitaan esille tuoneen nuoren kanssa tai vapaaehtoinen voi ohjata nuoren hänet paremmin tuntevan paikallisen ohjaajan pariin. Vapaaehtoisen ohjausetiikkaan kuuluu auttaminen, mutta vapaaehtoisen tulee muistaa missä kulkee raja vapaaehtoisuuden ja ammattilaisuuden välillä, koska auttaminen ei aina onnistu hyvästä tarkoituksesta huolimatta. Vapaaehtoisen ohjausetiikkaan mukaan nuoren omia ajatuksia ei tuomita vaan niistä tulee keskustella tarjoamalla nuorelle rinnakkaisia ajattelutapoja.

Vapaaehtoiselle ohjaajalle annetun roolin on tarkoitus auttaa vapaaehtoista hahmottamaan itsensä ohjaajana. Yhteiset Lapsemme ry:n vapaaehtoinen ohjaaja on avoin, tasapuolinen, puolueeton ja yhdenvertainen kaikkia työpajan osallistujia kohtaan. Vapaaehtoinen ohjaaja mahdollistaa matalan kynnyksen keskustelun, johon jokainen voi tuoda omia mielipiteitään ja ajatuksiaan. Vapaaehtoinen ohjaaja ei toimi erotuomarina, joka osoittaa kuka on väärässä ja kuka on oikeassa. Vapaaehtoinen on tasapuolinen ohjaaja, joka tarjoaa nuorille tarpeen tullen rinnakkaisia ajatusmaailmoja haastamatta nuoren omia näkemyksiä. Vapaaehtoinen ohjaaja on myös empaattinen, jotta hän voi osoittaa tukensa esimerkiksi rasismia kokeneille nuorille.

3 RASISMI YHTEISKUNNALLISENA EPÄKOHTANA

Rasismi on laaja ilmiö, jonka ymmärrettävyyttä voivat vaikeuttaa sen monet määritelmät. Ohjaajan on hyvä tiedostaa rasismin määrittämisen haasteet riippuen määrittäjän asemasta. Rasismitutkija Vesa Puurosen mukaan rasismin määrittäminen riippuu tarkasta rasismin muodosta sekä määrittäjän asemasta yhteiskunnassa esimerkiksi toimiiko määrittäjän asemassa rasismitutkija vai rasismia kokenut henkilö. (Puuronen 2011 53 -62). Rasismitutkija Anna Rastas on tutkinut rasismin ilmenemistä lasten ja nuorten arjessa. Rastas on tuonut väitöskirjassaan esille seuraavan yleismääritelmän rasismista:

> *Rasismi on sellaisia valta- ja alistussuhteita tuottavia ajattelu-, puhe- ja toimintatapoja, joissa jonkun yksilön tai ryhmän oletettu tai väitetty ominaisuus, olipa se biologinen tai kulttuurinen, esitetään olemukselliseksi ja muuttumattomaksi* (Rastas 2007, 12)

Määritelmä on osuva, koska se kattaa arkisia käytäntöjä kuten puhe- ja toimintatapoja, jotka toimivat usein erilaisuuden tunteen tuottajina. Tämä määritelmä toimii taustaäänenä oppaan toiminnallisissa työpajoissa. Rasismin hahmottamisessa ilmiönä auttaa rasismin muotojen määrittämien. Ihmisoikeusliitto hyödyntää rasismin muotojen määrittelyssä Timo Makkosen rasismi-käsitettä selkeyttävää luokittelujärjestelmää, jonka mukaan rasismista voidaan erotella kolme muotoa: ideologia, toiminta ja olosuhde. (Joronen & Salonen 2006, 15–16.) Makkosen typologian ensimmäinen muoto, rasismi ideologiana, tarkoittaa syntyperään perustuvaan rotuerottelua jossa ”rodut” ymmärretään hierarkkiseksi järjestelmäksi. Tieteen avulla on osoitettu että ihmiskuntaa ei voida jaotella ”rotuihin”, mutta ”rotuihin” perustuva rasismi ei ole kadonnut. Rasismin ideologia on saanut myös uudemman muodon, jossa korostetaan kulttuurien välistä erilaisuutta. Ideologisen rasismin kulttuurien välisiä eroja korostavaa muotoa kutsutaan uudeksi rasismiksi ja vastaavasti ”rotuerotteluun” perustuvaa muotoa vanhaksi rasismiksi. (mt. 16.)

Rasismin muotojen hahmottaminen auttaa ohjaajaa ymmärtämään miten rasismi ilmenee esimerkiksi Suomessa. Rasismilla on maittain omia erityispiirteitään, joten ei ole relevanttia vertailla rasismin ilmenemistä eri maiden välillä. Ideologisen rasismin uudemmassa muodossa kulttuuri ymmärretään muuttumattomana tekijänä. Puuronen (2011) määrittelee ideologisen rasismin samoin kuten Makkonen, mutta Puuronen on linkittänyt konkreettisia esimerkkejä ideologisen rasismin ilmenemisestä Suomalaisessa yhteiskunnassa. Suomessa kulttuurisen ”rodullistamisen” kohteiksi ovat joutuneet venäläiset, somalit ja muslimit. Puurosen mukaan kulttuurirasistit ajattelevat maahanmuuttajien kulttuurisen kodin olevan muualla kuin Suomessa. (Puuronen 2011, 57.)

Timo Makkosen typologian toinen muoto on toiminta, jolla on tietoinen tarkoitus tietyn henkilön tai ryhmän ihmisoikeuksien kieltämiseen tai vaarantamiseen kuviteltujen tai todellisten etnisten ominaisuuksien perusteella. Kolmas muoto on rasismi olosuhteena, mikä tarkoittaa eriarvoisuutta tuottavia yhteiskunnallisia rakenteita kuten huonompaan asemaan joutumista työmarkkinoilla. (Joronen ym. 2006, 16 -17.)

3.1 Rasismi lasten ja nuorten arjessa

Ole rohkea ja reilu – uskalla välittää -kampanjalle Kehittämissäni työpajoissa käsiteltävä arkirasismi kumpuaa ympäröivästä arjestamme kuten ennakkoluuloista, stereotypioista, syrjimisestä, erilaisuuden tunteen tuottamisena ilmeillä, eleillä ja jopa sanallisena tai fyysisenä hyökkäyksenä. Arkipäivän rasismi näkyy ihmisten vuorovaikutuskäytännöissä, joissa ihmiset asetetaan esimerkiksi ihonvärin tai kulttuurin perusteella eriarvoiseen asemaan. (Puuronen 2003, 193). Arkipäivän rasismi ottaa huomioon rasismia kokeneet ihmiset sekä heidän ajatuksensa rasismin ilmenemisestä yhteiskunnassa antaen rasismitutkimukselle arvokasta tietoa, jota ilman rasismin tutkiminen jäisi vain kantaväestön edustamien tutkijoiden käsiin. Rasismilla uskotaan olevan yhteyksiä pelkoihin ja tietämättömyyteen. (Suomen Punainen Risti 2013). Pelot ja tietämättömyys voivat nousta ennakkoluuloista, joiden perusteella yhdysvaltalainen sosiaalipsykologi Gordon A. Allport (1954) on erotellut kuusi arkirasismin muotoa.

1. Pahan puhuminen etnisistä ryhmistä
2. Etnisten tai kulttuuristen ryhmien jäsenten nimittely
3. Loukkaavat ilmeet, eleet ja katseet
4. Tietyn etnisen tai kulttuurisen ryhmän välttely
5. Syrjintä ja eristäminen, jolloin tietyltä ryhmältä kielletään pääsy tiettyihin ammatteihin, tiloihin ja lisäksi heidän ihmisoikeutensa voidaan kiistää
6. Tietyn ryhmän jäsenten poistaminen väkivalloin ja uhkailuin (Puuronen 2011, 61)

Gordon A. Allportin arkirasismin kolmessa ensimmäisessä muodoissa on vahvasti esillä elekielen vahvistama varauksellinen viestintä erilaisia etnisiä ryhmiä kohtaan. Etonyymillä tarkoitetaan halveksuvaa sanallista hyökkäystä etnisen ryhmän edustajaa kohtaan. Etonyymiä vahvistavat tietyt eleet, ilmeet ja katseet, jotka eivät jätä epäselväksi kuka on ”ylempänä” ja kuka on ”alempana”. Suomessa käytettäviä etonyymejä ovat ”neekeri”, ”ryssä”, ”mustalainen, ”lappalainen”. (Puuronen 2003, 196.)

Hyvä esimerkki eriarvoiseen asemaan laittavista vuorovaikutuskäytännöistä löytyy *Ole rohkea ja reilu – uskalla välittää -kampanjan* Samuel nimisestä kampanjaelokuvasta. Kampanjaelokuvassa on nähtävillä kaikki edellä mainitut arkirasismin muodot. Kampanjaelokuvassa tummaihoinen poika kohtaa rasismia matkalla jalkapalloharjoituksista kotiin. Kaksi rasistisesti asennoituvaa miestä pysäyttävät pojan, ottavat hänen jalkapallonsa pois, nimittävät häntä ja käyvät jopa fyysisesti käsiksi poikaan. Anna Rastaan väitöskirja tuo esille arjen rasismia lasten ja nuorten maailmassa. Rastaan etnografisessa väitöskirjassa tutkija oli itse asettunut mukaan koulumaailmaan tutkiakseen arkirasismia lasten ja nuorten koulumaailmassa. Tutkimuksen kohteena olevilla lapsilla ja nuorilla on transnationaalit juuret eli heillä on siteitä Suomeen ja johonkin toiseen maahan joko adoption, maahanmuuton tai toisen vanhemman kautta. (Rastas 2007, 17.) Rastaan mukaan lapset ja nuoret kokevat asioita eri tavoin kuin aikuinen, joten aikuinen saattaa joskus ymmärtämättään vähätellä lapsen tuntemuksia. Esimerkiksi monikulttuurisen lapsen ja nuoren maailmassa muiden katseista rakentuva erilaisuus voi olla suuri merkitys, jota aikuinen saattaa vähätellä. Oudoksuvat katseet luovat epämieluisia tuntemuksia lapselle ja nuorelle. (mt. 125.) Rastaan väitöskirjasta käy myös ilmi että etäisyyden ottaminen voidaan lapsen ja nuoren

kokemusten perusteella tulkita erilaisuutta tuottavaksi. Julkisissa kulkuvälineissä ei istuta viereen, vaikka olisi tilaa, kauppojen myyjät pysyvät loitolla ja koulussa jätetään yksin. Rastas korostaa että katseiden ja eleiden määritteleminen rasistisiksi on hankalaa mutta niiden taustalla voi olla rasistista ja ennakkoluuloista asennoitumista. (mt. 97 -99.)

Arkirasismi on lasten ja nuorten elämässä poisjättämistä esimerkiksi koulussa, aikuisten ja ikätovereiden oudoksuvia katseita ja eleitä. Lasten ja nuorten arjessa rasismi voi saada myös rajuja muotoja kuten kiusaamista, väkivaltaa tai uhkailua. Aikuisten on vaikea puuttua nuorten väliseen rasismiin, koska aikuinen ei välttämättä tunnista sen ilmenemismuotoja. (Rastas 2007, 128.) Taustalla voi olla myös aikuisen vaikeus asettua nuoren asemaan, koska nykynuoret elävät erilaista aikakautta kuin mitä aikuiset nuoruudessaan. Aikuisella ei myöskään ole aina välttämättä menetelmiä puuttua rasismiin tai lohduttaa rasismia kokenutta lasta tai nuorta. Rastas nostaa väitöskirjassaan yhdeksi tärkeäksi tutkimushavainnoksi sen että aikuisen ei tulisi sanoa ”älä välitä” vaan ”minä välitän”. (Rastas 2007). Rastaan havainto on nostettu ohjeistukseksi ja empatiakyvyn osoittamiseksi kehittämässäni ohjaajan oppaassa.

3.2 Rasisminvastainen toiminta

Monella kansalaisjärjestöllä kuten Rasmus ry:llä, Suomen Punaisella Ristillä, Suomen Planilla, Yhteiset Lapsemme ry:llä, AFAES Finland järjestöllä sekä Rauhankasvatus instituutilla on rasisminvastaisia kampanjoita ja hankkeita. Lisäksi lukuisilla muilla järjestöillä kuten Allianssilla, Rasmus ry:llä sekä Pelastakaa Lapset ry:llä on ollut aikaisemmin rasisminvastaista toimintaa. Tämän hetkisissä kampanjoissa ja hankkeissa pyritään torjumaan erityisesti arjen rasismin sekä vihapuheen ilmenemismuotoja. Rasisminvastaista toimintaa on järjestetty ja järjestetään yhä myös verkossa. En kuitenkaan käsittele verkossa toteutettavaa rasisminvastaista työtä opinnäytetyössäni, koska olen keskittynyt nuorten vapaa-ajan tiloissa toteutettavaan toimintaan sekä ohjaajan omaan ohjaajuuteen.

Paneudun tässä kappaleessa yhteisöpedagogin toimialalla tehtävään ruohonjuuritason rasisminvastaiseen nuorille suunnattavaan toimintaan. Rasismi ja sen muodot

ovat näkyvillä myös lasten ja nuorten arjessa johon esimerkiksi Pelastakaa Lapset ry pyrkii vaikuttamaan tarjoamalla rasismia kokeneille nuorille voimaannuttavaa ryhmätoimintaa. Toiminnan avulla voidaan osallistaa aikuisia ja nuoria toimimaan rasisminvastaisuuden puolesta. (Pelastakaa Lapset ry 2013.) Euroopan neuvoston käynnistämä vihapuheen vastainen Ei vihapuheelle -kampanjan Suomen koordinaattorijärjestönä toimii Plan Suomi. (Plan Suomi 2013). Vihapuhe on teemana noussut esiin myös Suomen Punaisen ristin laajassa usean sidosryhmän rasisminvastaisessa Ei rasismille -hankkeessa (Suomen Punainen Risti 2013). Euroopan Neuvoston määritelmän mukaan vihapuheella tarkoitetaan kaikkea vihamielistä puhetta, jolla lietsotaan, levitetään, edistetään tai oikeutetaan etnistä vihaa, ulkomaalaisvastaisuutta, antisemitismiä tai muuta suvaitsemattomuuteen pohjautuvaa vihaa. Vihapuheen vastainen kampanjointi suuntautuu myös kaikkeen vihamieliseen suhtautumiseen eri vähemmistöryhmiä kohtaan, naisvihaan sekä sukupuolivähemmistöihin kohdistuvaan vihaan. (Plan Suomi 2013.)

Vihapuheen lisäksi arjen rasismi on esillä erityisesti Walter ry:n sekä Yhteiset Lapsemme ry:n rasisminvastaisessa toiminnassa. Molemmissa organisaatioissa tuotetaan rasisminvastaista työpajatoimintaa. Walter ry:n rasisminvastaisten työpajojen ohjaajat ovat entisiä monikulttuurisia taustoja omaavia ammattiurheilijoita, jotka toimivat nykyään aktiivisina rasisminvastaisina esikuvina nuorille. Walter ry:n tavoitteena on edistää kulttuurien välistä vuorovaikutusta Suomessa. (Wlater ry 2013.) AFAES Finland (Africans and african europeans association) tuottaa rasisminvastaista työpajatoimintaa kokemusasiantuntijuuden pohjalta (AFAES Finland 2013). Rasisminvastaista työpajatoimintaa voi pitää ajankohtaisena ja tärkeänä työmuotona rasisminvastaisessa toiminnassa. Suomen Punainen Risti on koonnut useista rasisminvastaisista työpajoista ja harjoitteista materiaalipankin (Suomen Punainen Risti 2013).

Työpajatoiminnan avulla rasisminvastaisuutta voidaan viedä kouluihin ja nuorten vapaa-ajan tiloihin. Yhteiset Lapsemme ry:n vapaaehtoisina toimivat ohjaajat tuovat toimialalle uutta, koska vapaaehtoiselle ohjaajalle annetaan mahdollisuus avata keskustelua rasismiteeman ympärille. Vapaaehtoinen ohjaaja vie rasisminvastaisuutta nuorille pyrkien vaikuttamaan nuorten ajatusmaailmoihin ja asenteisiin. Jokaisella on vastuu toimia yhteiskunnan puolesta ja jokaisella on oikeus olla oma itsensä. Vapaa-

ehtoinen voi työpajoja ohjatessaan vaikuttaa myönteisemmän ilmapiirin kehittymiseen.

3.3 Rasismi työpajojen teemana

Kehittämieni työpajojen teema on rasismi. Rasisminvastaisella toiminnalla on tärkeä merkitys, koska sen avulla voidaan auttaa ihmisiä kohtamaamaan, ymmärtämään ja hyväksymään erilaisuutta. Rasisminvastaisen toiminnan avulla tuetaan monikulttuurisuutta. Kulttuurien välisten keskustelujen avulla voidaan luoda eri ryhmiä yhteen tuovia keskusteluja.

Arkirasismi on yksi rasisminmuoto, jota lähestytään työpajoissa käsitellen erilaisuutta, ennakkoluuloja, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Työpajoissa myös pohditaan miten rasismi ilmenee lasten ja nuorten arjessa ja miten rasistiseen kiusaamiseen voidaan puuttua. Työpajojen avulla nuoret voivat pohtia miten he voisivat puuttua ja käsitellä nuorten keskuudessa ilmenevää rasismia. Nuorisotutkija Antti Kivijärvi toteaa että nuoret kaipaavat toisia nuoria puuttumaan rasistiseen kiusaamiseen ja syrjintään. Nuoret voivat piilottaa rasismin aikuisilta käyttäen vain nuorten omaksumaa sanastoa. Toinen nuori voi esimerkiksi osoittaa tukensa tai asettua rasistisen kiusaamisen kohteeksi joutuneen rinnalle. Työpajojen aikana pohditaan rasistista kiusaamista sekä siihen puuttumista erilaisten draamaharjoitusten avulla jolloin nuoret pääsevät asettumaan puuttujan, kiusaajan ja kiusatun asemaan. Kivijärvi osoittaa että nuoret toivovat kuitenkin koko yhteisön heräävän rasismin ilmenemiseen ja ymmärtävän siihen puuttumisen olevan jokaisen vastuulla. (Kivijärvi 2011.)

Kivijärven mukaan rasismista keskusteleminen on yksi tapa toteuttaa rasisminvastaista toimintaa. Keskustelun aikana jokaisella tulee olla mahdollisuus kertoa mielipiteitään ilman pelkoa rasistiksi leimautumisesta. (Kivijärvi 2011). Yhteiset Lapsemme ry:n vapaaehtoisen ohjaajan tavoitteena on luoda puitteet avoimelle keskustelulle, johon jokaisella on mahdollisuus osallistua. Kivijärven tutkimuksen mukaan tilaa sukupolvien väliselle dialogille tarvitaan, jotta omassa arjessa voidaan luoda puuttumi-

sen periaatteita ja tilaa rasismista puhumiselle. (Kivijärvi 2011.) Vapaaehtoiset ohjaajat voivat omalta osaltaan avata kyseisen dialogin ohjaamalla rasisminvastaisia työpajoja, joissa he voivat herätellä nuoria pohtimaan rasismin ilmenemistä omassa arjessaan.

> *Nuorisotoiminta, joka ottaa huomioon rasisminvastaisuuden, mahdollistaa nuorelle turvallisen tilan tulla, olla, osallistua ja vaikuttaa. Tämä luo pohjaa ilmapiirille jossa jokainen hyväksytään omana itsenä, niin pitkälle kun tämän oleminen ei loukkaa kenenkään muun vastaavaa oikeutta.* (Kanninen & Markkula 2011, 12)

Kyseinen lainaus antaa suuntaa sille miten vapaaehtoinen voi luoda hyväksyvän ilmapiirin työpajojen aikana. Kanninen ja Markkula nostavat esille tärkeän huomion siitä miten nuorta voidaan tukea tukematta hänen ajatusmaailmaansa, jolloin nuoren ajatusten rinnalle voidaan tarjota muita näkökulmia (Kanninen & Markkula 2011, 13). Kyseinen huomio on tärkeä rasismiteemaisessa keskustelussa.

4 RASISMINVASTAISET TYÖPAJAT

Suunnittelin ja toteutin Yhteiset Lapsemme ry:n Ole *rohkea ja reilu – uskalla välittää! -kampanjalle* rasisminvastaisia työpajoja, joissa yhdistelin valmiita harjoitteita käyttäen ihmisoikeus- ja tasa-arvokasvatusta menetelmänä. Halusin suunnitella työpajat itse vaikka valmiita kokonaisuuksia löytyy useamman organisaation materiaalipankeista. Olen muodostanut työpajat valmiista harjoitteista. Pureutumalla työpajojen suunnitteluun pääsin lähelle opinnäytetyöni kehittämiskohdetta eli vapaaehtoisen ohjaajuutta, jolla tarkoitan vapaaehtoisen kykyä ja valmiutta toimia ohjaajana.

Työpajoissa käsiteltävät aiheet ovat erilaisuus, ennakkoluulot, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo. Päädyin kyseisiin aiheisiin, koska nuorille suunnattavissa työpajoissa on tärkeä pohtia nuorten arjessa esiintyviä rasismin muotoja. Erilaisuuteen ja ennakko-

luuloihin paneutumalla voidaan osoittaa nuorille että olemme kaikki erilaisia, mutta meissä voi olla myös yhteisiä piirteitä. Nuorisokulttuurissa kyseiset piirteet voivat liittyä esimerkiksi musiikkiin tai urheiluun. Esimerkiksi somalitaustainen suomalaistunut nuori voi harrastaa samaa urheilulajia tai kuunnella samaa musiikkia kuin kuka tahansa muu suomalainen nuori. Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon avulla käsitellään rasistista kiusaamista, jota esiintyy lasten ja nuorten arjessa. Erilaisten draamaharjoitusten avulla asetutaan toisen ihmisen asemaan ja pohditaan miten rasistiseen kiusaamiseen voi puuttua. Työpat tuovat kansalaistoiminnan ja nuorisotyön toimialalle uutta vapaaehtoisen ohjaajan kautta. Vapaaehtoinen ohjaaja voi ohjata rasisminvastaisia työpajoja perehdyttyään työpajoihin ja oppaan tietoperustaan. hyödynnetään *Ole rohkea ja reilu – uskalla välittää -kampanjan* kampanjaelokuvaa, jota ei ole aikaisemmin käytetty rasisminvastaisissa työpajoissa, joten työpajat tuovat sisällöllisestikin uutta kansalaistoiminnan ja nuorisotyön toimialalle.

4.1 Ihmisoikeus – ja tasa-arvokasvatus

Tasa-arvo mielletään usein sukupuolten väliseksi seikaksi. Laajemmin tarkasteltuna tasa-arvo tarkoittaa eri vähemmistöryhmien sekä vähemmistöryhmien sekä enemmistön välisiä kysymyksiä. Yhdenvertaisuus on ihmisoikeus, jonka mukaan jokaisella on oikeus olla tasa-arvoinen toisiinsa nähden katsomatta etnisyyteen, kulttuuriin, kieleen, vammaisuuteen, ikään, kieleen tai seksuaaliseen suuntautumiseen. Ihmisoikeuskasvatuksen perustana ovat kansainväliset ihmisoikeussopimukset kuten YK:n vuoden 1948 ihmisoikeuksienjulistus sekä Unescon myöhempi sopimus vuodelta 1974. Globaalikasvatuksen osana ihmisoikeuskasvatuksella on tarkoituksena ohjata lapsia ja nuoria kasvamaan globaaleiksi kansalaisiksi, jotka hyväksyvät ja ymmärtävät erilaisuutta. (Kepa 2013.)

Ihmisoikeuskasvatus tavoittelee moraalisen ja sosiaalisen vastuun kehittämistä, jolloin pystymme saavuttamaan yhteiskuntien ja kulttuurien rajat ylittävän ymmärryksen ihmisarvon kunnioittamisesta, oikeudenmukaisuudesta sekä syrjinnän poistamisesta.

Ihmisoikeuskasvatus pyrkii lisäämään tietoa ihmisoikeuksista sekä niiden toteutumisesta maailmalla sekä Suomessa. (Kepa 2013.) Ihmisoikeuskasvatuksen avulla voidaan vaikuttaa asenteisiin ja arvoihin osallistavien ja toiminnallisten menetelmien avulla. Asenteisiin ja arvoihin vaikuttamalla voidaan vaikuttaa myös käyttäytymiseen. ABC ensiaskeleet rauhankasvatukseen -oppaan mukaan asennemuutos tapahtuu parhaiten kun lapsi tai nuori asetetaan esimerkiksi toiminnallisten menetelmien avulla toisen ihmisen asemaan tai kun lapsi tai nuori saa kokemuksen erilaisuudesta ja epätasa-arvosta. (Rauhankasvatusinstituutti 2010, 5 -7.) Toiminnallisilla menetelmillä tarkoitetaan erilaisia luovia menetelmiä, joista tulee toiminnallista osallistujan tehdessä ne itse. Luova menetelmä voi olla esimerkiksi kuvataidetta tai draamaa (Heiskanen & Hiisjärvi 2013).

Ihmisoikeuskasvatus on vahvasti esillä oppaan toiminnallisissa työpajoissa ja se linkittyy hyvin työpajoja ympäröivään rasismiteemaan. Ihmisoikeus- ja tasa-arvokasvatus avaa rasismiteemaa johdattelemalla nuoret pohtimaan tasa-arvoa ja yhdenvertaisuuden toteutumista Suomessa. Työpajoissa pohditaan erilaisuutta, ennakkoluuloja ja rasistista syrjintää epäkohtina, joita pyritään ratkaisemaan korostamalla oikeudenmukaisuutta ja ihmisarvon kunnioittamista. Ennakkoluuloihin pureutuvassa työpajassa ihmisoikeuskasvatus näkyy erityisesti erilaisuuden käsittelyssä, koska työpajan tavoitteena on korostaa erilaisuutta rikkautena. Yhdenvertaisuutta käsittelevässä työpajassa hyödynnetään Rauhan Koulun rauhankasvatusmenetelmää, jonka avulla nuoret voivat valita hahmon johon samaistuen pyritään jatkamaan valittua kohtausta. Tavoitteena on pyrkiä moraalisen ja sosiaalisen kasvun kehittymiseen kunnioittamalla ihmisarvoa ja oikeudenmukaisuutta. Kaikilla työpajoilla haetaan kampanjan tavoin myönteistä asenneilmapiiriä ja avointa keskustelua. Vapaaehtoinen pyrkii luomaan keskustelua pohjautuen ihmisoikeuksiin, yhdenvertaisuuteen, tasa-arvoon, erilaisuuteen, ennakkoluuloihin ja suvaitsevaisuuteen.

4.2 Työpajojen kuvaukset

Ensimmäisessä työpajassa käsitellään erilaisuutta ja ennakkoluuloja korostamalla erilaisuutta rikkautena. Ennakkoluuloilla tarkoitetaan kielteisiä asenteita, jotka ovat rakentuneet virheellisiin uskomuksiin niiden kohteesta. Ennakkoluuloisuus voi olla kielteisiä tunteita, ajattelua tai käyttäytymistä mikä voi heijastua kohteeseen suoraan tai epäsuorasti. (Solares & Huttunen yms. 2012, 7.) Työpajan tarkoituksena ei ole tuomita ennakkoluuloista vaan tuoda niitä avoimesti esille jotta asenteisiin voidaan vaikuttaa. Ohjaaja voi nostaa esimerkkejä omista ennakkoluuloistaan ja siitä, miten hän on muokannut niitä.

Erilaisuuteen ja ennakkoluuloihin perustuva työpaja alkaa yhteisellä lämmittelyharjoituksella, jossa jokaiselle osallistujalle jaetaan paperi ja kynä. Tarkoituksena on että jokainen kirjoittaa nimensä sillä kädellä mikä ei ole tuttu kirjoituskäsi. Oikeakätiset kirjoittavat vasemmalla kädellään ja vastaavasti vasenkätiset oikealla kädellään. (Sauvola 2013.) Jokainen osallistuja saa esittelyvuoron jossa lausutaan oma nimi ja kerrotaan miltä tuntui tehdä jotain eritavalla kuin on tottunut. Nimet laitetaan esille joko pöydälle tai hakaneulalla kiinni osallistujien vaatteisiin.

Lämmittelyosuuden jälkeen siirrytään pääosuuteen, jossa tarkastellaan kahta kuvaa. Kuvissa esiintyy erilaisia henkilöitä, joiden oikeaa identiteettiä ei kerrota osallistujille. Osallistujien on tarkoitus kuvaa tarkastelemalla kertoa millaisen ihmisen he uskovat kuvassa olevan. Osallistujat voivat kertoa esimerkiksi kuvan henkilön sukupuolen, arvellun iän, harrastukset, ammatin, luonteen mitä vain heille tulee kuvan henkilöstä mieleen. Kun kuvat on käyty läpi ja nuoret ovat kertoneet mitä ajatuksia kuvien henkilöistä tulee mieleen kuvat käydään uudelleen läpi oikean identiteetin mukaan. Ohjaaja voi esittää nuorille seuraavia kysymyksiä: Tuliko kuvien henkilöistä vastaan yllätyksiä? Huomasitteko ajattelussanne ennakkoluuloja? Työpaja lopetetaan yhdessä valitsemalla jokin kuvien henkilö johon haluaisi tutustua. Valinnat myös perustellaan muille.

Toisessa työpajassa hyödynnetään draaman työtapoja, joilla tarkoitan luovaa ilmaisua, jonka avulla voidaan asettua toisen asemaan. Ristiriitatilanteissa draaman keinoja voidaan käyttää ongelman ratkaisuun. (Rauhankasvatusinstituutti 2010, 12.) Työpaja aloitetaan jälleen yhteisellä lämmittelyharjoituksella, jossa jokaiselle jaetaan paperi ja kynä. Paperille on tarkoitus tehdä itsestään lööppi, jossa kerrotaan mitä kyseinen henkilö on tehnyt sinä päivänä. (Sauvola 2013.) Jokainen saa mahdollisuuden kertoa lööpistään ja itsestään esittelykierroksen aikana.

Alkulämmittelyn jälkeen ohjaaja kehottaa kaikkia seisomaan ringissä, jossa aloitetaan työpajan pääaihe. Osallistujat johdatellaan pääaiheeseen Rauhan Koulun kehittämän draamatarinan avulla. Draamatarinassa tarkoituksena on että yksi osallistuja aloittaa tarinan, johon muut liittyvät. Draamatarina toimii kehyskertomuksena, joka rakentuu ja muokkaantuu osallistujien mukaan (Rauhankasvatusinstituutti 2010, 13). Ohjaaja voi aloittaa draamatarinan sanomalla esimerkiksi: ”Minä olen yksinäinen tyttö koulun pihalla”, johon seuraava liittyy sanomalla esimerkiksi: ”Jos sinä olet yksinäinen tyttö koulun pihalla, niin minä olen toinen tyttö joka pyytää sinut mukaan leikkiin.” Tarinaa jatketaan kunnes jokainen jatkaa tarinaa vuorollaan. Viimeisessä draamatarinassa ohjaaja asettuu ringin keskelle sanomalla: ”Minä olen poika, joka kohtaa rasismia kotimatkallaan jalkapalloharjoituksista.” Draamatarinan loputtua ohjaaja kehottaa nuoret istumaan mukavaan asentoon lyhytelokuvan ajaksi. Nuorille näytetään kampanjan Samuel -lyhytelokuva joka kertoo Samuel nimisestä pojasta joka kohtaa rasismia kotimatkallaan jalkapalloharjoituksista. Lyhytelokuvan jälkeen ohjaaja kehottaa nuoria kertomaan elokuvan tapahtumista. Erityisen tärkeää on suunnata keskustelu elokuvan loppuun. Ohjaaja pyytää osallistujat jälleen rinkiin, jossa saman draamatarinan avulla keksitään asianmukainen jatko elokuvalle. Tarkoituksena on keksiä lopetus, jossa rasistiseen välikohtaukseen puututaan. Työpaja lopetetaan rauhoittumalla ringissä, jossa tehdään uudet lööpit koskien työpajaa. Lööppeihin kirjoitetaan rasistinen tilanne, johon osallistuja on työpajan aikana puuttunut.

5 TYÖPAJOJEN MALLINTAMINEN NUORTEN VAPAA-AJAN TILOISSA

Mallintamisella tarkoitan opinnäytetyössäni työpajojen ja niiden osioiden testaamista käytännössä selvittääkseni miten työpaja toimii millaiselle kohderyhmälle se toimii ja miten vapaaehtoinen voi ohjata saman työpajan. Mallintaminen toimi välineenä työpajojen kehittämiseen, minkä avulla sain räätälöityä työpajoista vapaaehtoiselle sopivat. Halusin mallintaa työpajoja nuorten vapaa-ajan tiloissa, joissa nuori saa osallistua järjestettyyn toimintaan omasta vapaasta tahdostaan. Nuorten vapaa-ajan tiloissa hyötynä on osallistumisen vapaaehtoisuus jolloin työpajaan tulevat nuoret ovat jollain asteella kiinnostuneita aiheesta. Tällöin nuoret saattavat kertoa omista mahdollisista kokemuksistaan ja havainnoistaan rasismista, kiusaamisesta tai muista tärkeinä pitämistään aiheista. Toisaalta vapaa-ajalla sellaiset nuoret jotka todella kaipaisivat osallistumista asennemuutokseen pyrkivään työpajaan jäävät työpajojen ulkopuolelle, koska he eivät välttämättä koe kiinnostusta osallistua työpajoihin.

Olen jakanut nuoret abstraktilla tasolla karkeasti ryhmiin joiden perusteella olen valinnut monipuolisesti nuorten vapaa-ajan tiloja. Tarkoituksenani oli ohjata työpajoja mahdollisimman erilaisissa paikoissa. Ensimmäiseen määrittämääni ryhmään kuuluvat innokkaat ja aktiiviset nuoret jotka kiinnostuvat uudesta toiminnasta. Toiseen ryhmään kuuluvat harvoin tai toisinaan uuteen toimintaan osallistuvat nuoret jotka tulevat nuorisotaloille esimerkiksi tapaamaan kavereitaan ja pelaamaan. Kolmanteen ryhmään kuuluvat pelkästään monikulttuuriset nuoret. Kahdessa ensimmäisessäkin ryhmässä on monikulttuurisia nuoria mutta pelkästään monikulttuurisille nuorille työpajan ohjaaminen tuo vapaaehtoiselle ohjaajalle tärkeitä ohjeistuksia. Kaikkiin ryhmiin mahtuu rasistisesti asennoituvia nuoria sekä nuoria jotka eivät ole havainneet rasismin ilmenemistä ympärillään. Nuoret siis liikkuvat ryhmän sisällä sekä ryhmästä toiseen, joten luokittelu toimii vain abstraktilla tasolla työpajojen viemisessä monipuolisesti erilaisiin ympäristöihin. Erilaiset ryhmät mahdollistavat myös monipuolisen ohjeistuksen kirjoittamisen erilaisista lähtökohdista tulevien nuorten kohtaamiseen.

Ohjasin työpajoja Helsingin seudulla erilaisissa nuorten vapaa-ajan tiloissa, kuten kirjastossa ja erilaisilla nuorisotaloilla. Ohjasin työpajan myös Yhteiset Lapsemme ry:n monikulttuurisessa lastenkodissa joka ei toimintaympäristönä kuitenkaan ole vapaa-ajan tila. Työpajan ohjaaminen lastenkodissa mahdollisti kampanjan viemisen myös järjestön omiin toimintoihin. Työpajojen mallintamisen avulla olen voinut kehittää työpajoista vapaaehtoiselle ohjaajalle soveltuvia. Vapaaehtoiselle ohjaajalle suunnattavien työpajojen on hyvä olla rakenteeltaan yksinkertaisia eikä työpajojen sisältö saa vaatia vapaaehtoiselta ohjaajalta liikaa. Olen taulukoinut mallintamisen työpaja kerrallaan risti-arvioinnin avulla. Loppuun olen kerännyt vapaaehtoiselle ohjaajalle tärkeitä ohjeistuksia työpajoihin liittyen. Arvioin kappaleen lopussa myös omaa toimintaani opinnäytetyön tekoprosessin aikana.

5.1 Mallintamisen arviointimenetelmät

Itse suunnittelemieni ja toteuttamieni työpajojen toimivuuden arviointi oli tärkeää, jotta pystyin kehittämään työpajoista niiden tarkoitusta palvelevia sekä vapaaehtoiselle ohjaajalle soveltuvia. Työpajoihin oli mahdotonta saada mukaan ulkopuolista arvioijaa joka suhtautuisi työpajoihin objektiivisesti, koska arvioijan olisi täytynyt olla mukana jokaisessa työpajassa. Paikallisen ohjaajan ei myöskään ollut aina mahdollista osallistua työpajaan jolloin työpajan jälkeen ei aina ollut mahdollista käydä syventävää palautekeskustelua. Työpajojen mallintamisen arvioinnissa hyödynsin risti-arviointimallia, joka toimii menetelmänä oman toiminnan itsearviointiin.

Arvioinnilla tarkoitetaan tiedon tuottamista toiminnasta sekä siihen liittyvistä kehittämistarpeista jolloin arvioidaan toiminnan onnistumista. Onnistumista voidaan arvioida myös toiminnalle ajateltujen vaikutusten kannalta. (RAY 2013, 6) Opinnäytetyössäni arviointi kohdistuu itse kehittämiini työpajoihin, jotta en sokaistu omille ajatuksilleni koskien työpajojen toimivuutta. Työpajojen vaikutusten arviointi on ajankohtainen vasta kun työpajojen ohjaamisesta on kulunut aikaa, joten vaikutusten arviointi ei ole ajankohtainen vielä tässä vaiheessa. Vaikutusten arviointia voi ajatella tulevaisuuden kehittämiskohteena, kun rasisminvastaiset työpajat ovat juurtuneet toimintaan. Työ-

pajojen vaikutuksia voidaan arvioida esimerkiksi haastattelemalla työpajoihin osallistuneita nuoria.

Itsearvioinnin avulla pyrin saamaan tärkeää tietoa työpajojen toimivuudesta, jotta vapaaehtoinen ohjaaja pystyy suoriutumaan työpajan ohjaamisesta nuorille. Itsearviointi kohdistuu työpajojen eri vaiheisiin, ympäristön huomioimiseen sekä nuorten kohtaamiseen. Itsearviointi toimii hyvänä arviointimenetelmänä koska sen avulla saadaan selville toiminnan vahvuudet, kehittämistarpeet sekä aikaansaadut tulokset (RAY 2013, 6–7).

Päädyin Risti-arviointimalliin joka tuottaa laadullista tietoa toiminnan onnistumisesta, kehittämistarpeista sekä tuloksista ja vaikutuksista. Risti-arviointimalli toimii hyvin opinnäytetyössäni koska sen avulla voin parhaiten selvittää miten työpaja toimii käytännössä. Risti-arviointimalli voidaan toteuttaa ryhmän kesken keskustellen esimerkiksi arviointityöpajan muodossa. Risti-mallissa nostetaan esille kolme pääkysymystä joihin haetaan vastauksia toiminnasta. (RAY 2013, 22–23.) Risti-arviointimalli toimii hyvin työpajojen onnistumisen arvioimisessa koska sen avulla sain selville työpajojen vahvuudet, heikkoudet ja kehittämiskohteet. Toimija voi itse hyödyntää risti-arviointimallia, jolloin toimintaan ei tarvita ulkopuolista henkilöä.

Risti-mallin vaihe 1.

Kaksi pääkohtaa jotka nostin työpajojen toimivuuden toteamiseksi olivat:

- Missä onnistuin työpajan aikana, mitkä olivat toiminnan vahvuudet?
- Mitä parantamisalueita ja kehittämiskohteita työpajasta löytyi?

Tavallisesti Risti-itsearviointimallissa kolmantena kysymyksenä on vaikutusten ja tulosten arviointi (RAY 2013, 22–23). Olen jättänyt kyseisen kohdan pois, koska vaikutusten arvioiminen on ajankohtaista vasta tulevaisuudessa.

Risti-mallin vaihe 2.

Parantamisalueiden ja kehittämistarpeiden pohtimiseen pyrin seuraavien kysymyksien avulla

- Mikä nykyisessä toiminnassa on sellaista, minkä painoarvoa tulisi vähentää? Entä onko jokin toiminto minkä painoarvoa tulisi lisätä?

- Onko toiminnassa jotain turhaa, josta voisi luopua?
- Mitä toiminnasta puuttuu? Mitä uutta toimintaan voisi tuoda?

Risti-mallin toinen vaihe voidaan toteuttaa keskustelun muodossa toiminnassa mukana olevan ryhmän kesken. Olen toteuttanut työpajat itsenäisesti, joten olen tuonut risti-mallin toiseen vaiheeseen keskustelua rakentamalla työpajan mallintamisen edellisen työpajan mallintamisen päälle. Esimerkiksi arvioidessani erilaisuutta ja ennakkoluuloja käsittelevää työpajaa olen kirjannut jokaisen risti-mallin vaiheen ylös jolloin olen huomioinut ensimmäisessä mallintamisessa esiin nousseet kehittämiskohteet arvioidessani samaa työpajaa toisen ohjauskerran jälkeen.

Risti-mallin vaihe 3.

Tässä osiossa pyrin pohtimaan vapaaehtoista työpajan ohjaajana ja keräämään käytännön ohjeistuksia, joita ohjaaja tarvitsee työpajan aikana. Ohjeistukset liittyvät esimerkiksi selkeiden ohjeiden antamiseen nuorille sekä nuorten kohtaamiseen työpajassa.

Pohdin kysymyksiä työpajan jälkeen pyrkien mahdollisimman kriittiseen otteeseen. Työpajojen onnistumisen pohdinnat olen esitellyt seuraavassa kappaleessa. Itsearvioinnin risti-mallia ei ole esitelty oppaassa koska se on toiminut työvälineenä vain opinnäytetyön tekoprosessissa. Ohjaajan oppaasta löytyy kuitenkin vapaaehtoisen ohjaajan oman ohjaajuuden alkukartoituksena toimiva SWOT-analyysi, jonka avulla ohjaaja voi pohtia omia vahvuuksiaan, heikkouksiaan, mahdollisuuksiaan ja uhkiaan koskien ohjaajana toimimista. Vapaaehtoinen ohjaaja voi SWOT -analyysin jälkeen perehtyä oman ohjaajuuden perustaan, johon peilaten ohjaaja alkaa rakentaa omaa persoonallista ohjaajuuttaan.

Lyhenne SWOT-analyysi tulee englanninkielisistä sanoista Strenths (vahvuudet), Opportunities (mahdollisuudet), Weaknesses (heikkoudet) sekä Threaths (uhat). SWOT-analyysi on tärkeä arviointiväline erityisesti oman oppimisen suhteen, joten analyysi on suositeltavaa tehdä ennen toteuttamisvaihetta (Opetushallitus, 2012.) Vapaaehtoinen ohjaaja tutkii omia vahvuuksia, mahdollisuuksia, heikkouksia sekä uhkia, joihin pohjautuen hän miettii itseään ohjaajana. Ohjaaja voi palata SWOT -

analyysiin ensimmäisen työpajan jälkeen peilaten uusia kokemuksia aiemmin otaksuttuihin ominaisuuksiin.

Vahvuudet	Heikkoudet
Mahdollisuudet	Uhat

Kuvio 2. SWOT -analyysi

5.2 Mallintamisen onnistumisen arviointi

Tässä kappaleessa arvioin kehittämieni rasisminvastaisten työpajojen mallintamisen onnistumista Risti-arviointimallin avulla. Mallinsin työpajoja erilaisissa nuorten vapaa-ajan tiloissa perustuen abstraktiin luokitteluun työpajoihin osallistuvien nuorten ryhmistä. Valitsemani nuorten vapaa-ajan ympäristöt olivat minulle entuudestaan vieraita. Nuorten vapaa-ajan ympäristöt joissa ohjasin työpajoja, valikoituivat abstraktin ryhmittelyni perusteella.

Aktiivisesti uusiin tapahtumiin ja ryhmiin osallistuvia nuoria uskoin löytäväni erityisesti Munkkiniemen nuorisotalolta jossa järjestettiin rasisminvastainen teemapäivä. Uskoin aiheen tuovan paikalle nuoria myös muista määrittämistäni ryhmistä. Pelkästään monikulttuurisille nuorille ohjasin kaksi työpajaa Hakaniemen TyttöjenTalolla, joka järjestää sukupuolisensitiivistä toimintaa vain tytöille. Ohjasin pelkästään monikulttuuriselle ryhmälle myös toisen työpajan Yhteiset Lapsemme ry:n monikulttuurisessa lastenko-

dissa pääkaupunkiseudulla. Lastenkoti ei ole vapaa-ajan tila mutta työpajan ohjaaminen mahdollisti kampanjan viemisen myös järjestön omiin toimipisteisiin. Kolmannen ryhmän nuorille ohjasin työpajoja Espoon keskustassa sijaitsevassa Entressen kirjastossa. Tarkoituksenani oli ohjata työpajoja myös tavallisella nuorisotalolla. Olin valmistautunut ohjaamaan työpajan Arabian nuorisotalolla jonne ei kuitenkaan saapunut kyseisenä päivänä nuoria. Aloitan mallintamisen arvioinnin ensimmäisestä työpajasta, joka käsittelee erilaisuutta ja ennakkoluuloja. Käyn läpi jokaisen ohjaustilanteen, selvittääkseni miten työpaja on kehittynyt jokaisella ohjauskerralla. En siis käy työpajojen mallintamista läpi ohjausjärjestyksessä vaan työpaja kerrallaan.

Erilaisuuteen ja ennakkoluuloihin perustuvan työpajan arvioiminen

Risti-mallin arviointivaiheet	Ensimmäisen erilaisuuteen ja ennakkoluuloihin perustuvan työpajan ohjasin Entressen kirjastossa. Työpajaan osallistui neljä 12–13-vuotiasta nuorta. Kolme nuorista tunsi toisensa entuudestaan. Osallistujien joukossa oli nuoria kaikista määrittämistäni ryhmistä, kahdella oli monikulttuurinen tausta, kolme osallistujaa kertoi olevansa mukana kirjastossa järjestettävissä kerhoissa. Yksi osallistuja ei ole aktiivisesti mukana kirjastossa järjestettävissä kerhoissa ja ryhmissä.	Toisen kerran ohjasin työpajan TyttöjenTalolla Hakaniemessä. Vein työpajan valmiiseen monikulttuuristen tyttöjen ryhmään. Paikalle pääsi vain kaksi osallistujaa, koska loput olivat valmistautumassa oman kulttuurinsa juhlapyhään. Kahden osallistujan lisäksi paikalla olivat myös ryhmän kaksi ohjaajaa. Nuoret olivat yli 18-vuotiaita.
Vaihe 1 Missä onnistuin työpajan aikana, mitkä olivat toiminnan vahvuudet?	Onnistuin luomaan mukavan ja ymmärtävän ilmapiirin, jossa nuoret saivat esittää mielipiteitään. Nuoret ryhtyivät innokkaasti itse keskustelemaan rasismista ja tiedustelemaan minun mielipiteitäni. Nuoret tulivat työpajaan helposti mukaan, koska ennen työpajaa olin pelannut heidän kanssaan lautape-	Onnistuin hyvän ilmapiirin luomisessa, koska osallistujien tuntui olevan helppo keskustella aiheesta. Hyvän ilmapiirin luomiseen vaikutti myös valmiiksi muotoutunut ryhmä, jossa kaikki jäsenet tuntevat toi-

	lejä.	sensa entuudestaan. Työpajassa syntyi avointa keskustelua ennakkoluuloista ja erilaisuudesta suomalaisessa yhteiskunnassa. Työpajan vahvuutena oli myös hyvä johdattelu työpajan pääaiheeseen.
Vaihe 1 Mitä parantamisalueita ja kehittämiskohteita työpajasta löytyi?	Vahvempi aloitus olisi auttanut työpajan rakenteessa, olisin voinut kertoa alussa selkeämmin mistä työpajassa on kysymys ja mitä tulemme tekemään. Lopetusharjoitus jäi kokonaan puuttumaan, koska nuorille tuli kiire poistua. Hiljaisemmankin osallistujan voisi yrittää huomioida paremmin, esimerkiksi luomalla katsekontaktin tai kysymällä ”mitä mieltä sinä olet?”. Työpajan rakenne ja osallistujien tasapuolinen huomioiminen nousivat kehittämiskohteiksi.	Edelliseen ohjauskertaan nähden työpajan rakenne oli selkeämpi ja antamani ohjeistukset toimivampia. Monikulttuurisen ryhmän osallistujien suomen kielen taito oli vaihteleva. Vähän aikaa Suomessa asuneiden monikulttuurisen ryhmän kohdalle kehittämiskohteeksi nousi sanojen ja käsitteiden avaaminen rauhallisesti ja yksinkertaisesti.
Vaihe 2 Mikä nykyisessä toiminnassa on sellaista, minkä painoarvoa tulisi vähentää?	Kuvailin ja kerroin nuorille liian tarkasti mistä kampanjassa on kyse ja mitä Yhteiset Lapsemme ry:n toimintaan kuuluu. Taustaorganisaation kuvailun painoarvoa voi vähentää, esimerkiksi kertomalla vain ”tulen Yhteiset Lapsemme ry:n rasisminvastaisesta kampanjasta, johon tämä työpaja liittyy”	Tällä kertaa kuvailin taustaorganisaation yksinkertaisemmin ja lyhyemmin. En havainnut muuta toimintaa, jonka painoarvoa tulisi vähentää.
Vaihe 2 Tuleeko jokin toiminnon	Työpajan rakenteesta on hyvä pitää kiinni, jotta osallistujilla on varma tunne siitä mitä työpajassa	Lämmittelyharjoituksessa voisi osoittaa enemmän kiinnostusta osallistujia kohtaan esittämällä jatko-

painoarvoa lisätä?	tapahtuu.	kysymyksiä tilanteeseen sopien jotta tutustumisharjoituksen tavoite toteutuu.
Vaihe 2 Onko toiminnassa jotain turhaa, josta voisi luopua?	Ensimmäisellä kerralla minulla oli mukana useampi kuva erilaisista muodoista, kuvioista ja henkilöistä joiden oli tarkoitus johdatella työpajan pääaiheeseen eli erilaisuuteen ja ennakkoluuloihin. Osasta kuvista voi luopua, koska niiden käsittely vie turhaa aikaa ja osallistujien energiaa.	Työpajassa oli vain kolme kuvaa erilaisista henkilöistä. Kuvat riittivät hyvin, joten edellisen työpajan kehittämiskohde on huomioitu. En havainnut toiminnassa mitään turhaa, josta voisi luopua.
Vaihe 2. Mitä toiminnasta puuttuu? Mitä uutta toimintaan voisi tuoda?	Työpaja ei kaipaa mielestäni mitään uutta.	Mielestäni toiminnasta ei puuttunut mitään.
Vaihe 3 Miten vapaaehtoinen voi ohjata saman työpajan?	Erilaisuutta ja ennakkoluuloja käsittelevä työpaja soveltuu hyvin vapaaehtoiselle ohjaajalle, koska aihe on helposti lähestyttävä ja työpajan eri osiot tukevat toisiaan hyvin. Vapaaehtoinen tulee tarvitsemaan ohjeistusta pääaiheeseen johdattelussa, olen huomioinut asian oppaassa avaamalla erilaisuutta ja ennakkoluuloja käsitteenä sekä rohkaisemalla ohjaajaa pohtimaan omia ennakkoluulojaan. Oppaassa on myös ohjaajalle tarkoitettuja kysymyksiä, joiden avulla ohjaaja voi pohtia ja herätellä aihetta ennen työpajan ohjaamista.	

Yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon perustuva työpaja

Risti-mallin arviointivaiheet	Ohjasin yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon perustuvan työpajan Entressen kirjastossa, jossa oli paikalla kuusi 12–15-vuotiasta henkilöä. Neljä osallistujaa tunsi toisensa entuudestaan koska he olivat olleet aiemmin mukana ohjaamissani työpajoissa. Kaksi uutta nuorta olivat muille osallistujille ja minulle entuudestaan vieraita. Paikalla oli arvioni mukaan osallistujia kahdesta määrittämästäni ryhmästä, jotka ovat monikulttuurinen ryhmä sekä aktiivisten nuorten ryhmä. Neljällä osallistujalla oli monikulttuurinen tausta ja lähes kaikki nuoret kertoivat olevan mukana kirjastossa järjestettävissä ryhmissä ja kerhoissa. Työpajassa pyörähti myös poikaporukka jonka arvelen edustavan määrittämäni luokituksen kolmatta ryhmää, sillä he poistuivat heti kuullessaan mistä työpajasta on kyse. Porukasta jäi kuitenkin työpajaan yksi poika, joka oli innokas avaamaan keskustelua	Seuraavan kerran ohjasin saman työpajan Yhteiset Lapsemme ry:n monikulttuurisessa lastenkodissa, jossa oli paikalla 15 noin 13–16-vuotiasta nuorta. Yhtä lukuun ottamatta kaikilla oli monikulttuurinen tausta. Nuorten joukkoon mahtui innokkaita ja aktiivisia nuoria sekä nuoria, jotka harvemmin osallistuvat järjestettyyn toimintaan. Nuoria löytyi siis jokaisesta määrittämästäni ryhmästä.	Kolmannen kerran ohjasin työpajan TyttöjenTalolla Hakaniemessä. Työpajaan osallistuivat samat henkilöt kuin erilaisuutta ja ennakkoluuloja käsittelevään työpajaan, sillä ohjasin työpajat samalla kerralla.
Vaihe 1 Missä onnistuin työpajan aikana,	Työpaja herätti paljon keskustelua minkä koen onnistumisena. Koen työpajan vahvuudeksi myös uusien	Onnistuin saamaan lähes kaikki paikalla olleet nuoret mukaan työpajaan. Toiminnan vah-	Onnistuin hyvän ilmapiirin luomisessa johon vaikutti jo valmiiksi muotoutunut ryh-

mitkä olivat toiminnan vahvuudet?	osallistujien saamisen, sillä olin aiemmin ohjannut Entressen kirjastossa kaksi työpajaa, joiden kautta uudet nuoret innostuivat osallistumaan työpajaan.	vuuksia oli aiheesta kiinnostuneet nuoret joiden innostaminen ei ollut haasteellista.	mä. Kahden paikallisen ohjaajan läsnäolo oli erityinen vahvuus työpajassa sillä osallistujien suomen kielen taso loi lisähaasteita erityisesti yhdenvertaisuutta käsittelevälle osiolle.
Vaihe 1 Mitä parantamisalueita ja kehittämiskohteita työpajasta löytyi?	Työpaja venyi hieman yli aikataulun, joten aikataulusta kiinni pitäminen on selkeä kehittämiskohde. Näytin osallistujille lyhytelokuvan 14E, joka kertoo Suomeen pakolaisena tulleesta pojasta. Elokuva on hyvin symbolinen ja siten melko haasteellinen 12–15-vuotiaille nuorille. 14E -lyhytelokuvan tilalla voin näyttää esimerkiksi kampanjan lyhytelokuvan. Ensimmäisellä ohjauskerralla lämmittelyharjoituksessa oli tarkoituksena kertoa muille milloin on ollut rohkea. Lämmittelyharjoitus aiheutti vaikeuksia, koska nuoret eivät pitäneet omia tekojaan rohkeina. Lämmittelyharjoituksen tilalle voisi keksiä toisen harjoituksen, jonka avulla voi tutustua toisiin osallistujiin paremmin.	Aikataulutus onnistui paremmin kuin edellisellä kerralla sillä työpaja ei venynyt yli aikataulun. Uudeksi kehittämiskohteeksi löytyi kuitenkin draamaharjoituksien määrä, joita tuntui edelleen olevan liikaa. Näytin lastenkodissa 14E lyhytelokuvan sijasta kampanjan lyhytelokuvan, mikä toimi työpajassa paremmin.	Keittämiskohteeksi nousi selkokielen käyttäminen työpajassa sillä osallistujien suomen kielen taso oli vaihteleva.
Vaihe 2 Mikä nykyisessä toiminnassa on	Olin varautunut usealla draamaharjoituksella, jolloin niiden painoarvo korostui liikaa. Seuraavalla kerralla keski-	Draamaharjoitusten määrää täytyy pienentää edelleen.	Draamaharjoituksia oli sopivasti, joten työpajan aikana ei noussut esille uutta toimin-

sellaista, minkä painoarvoa tulisi vähentää?	tyn syvällisemmin muutamaan draama-harjoitukseen.		toa, jonka paino-arvoa tulisi vähen-tää**.**
Vaihe 2 Tuleeko jokin toiminnon pai-noarvoa lisätä?	Viimeisessä draamata-rinassa keksitään so-piva ja asianmukainen lopetus yhdessä vali-tulle kohtaukselle ly-hytelokuvasta. Sopivan lopetuksen tärkeyden painoarvoa tulisi lisätä, jotta työpajan tavoite onnistuu.	Työpajassa ei tullut esille toimintoa, jon-ka painoarvoa voisi lisätä. Edelliseen työpajaan nähden viimeisessä draa-matarinassa hyvän lopetuksen keksimi-sen tärkeys nousi paremmin esiin. Kokeilin ryhmän kanssa sopivan lo-petuksen keksimi-sen lyhytelokuvalle loppukohtaukselle sen sijaa että nuoret valitsevat kohtauk-sen. Mielestäni valmiin kohtauksen antaminen toimi paremmin.	Työpajan aikana ei noussut esille toimintoa jonka painoarvoa tulisi lisätä**.**
Vaihe 2 Onko toiminnas-sa jotain turhaa, josta voisi luo-pua?	Työpajassa oli muuta-ma ylimääräiseltä tun-tuva draamaharjoitus joista voi luopua.	Muutamasta draa-maharjoituksesta voi vielä luopua.	Työpajana aikana ei noussut esille toimintoa josta olisi hyvä luopua.
Vaihe 2. Mitä toiminnasta puuttuu? Mitä uutta toimintaan voisi tuoda?	Työpajasta ei puutu mitään.	Työpajasta ei puutu mitään.	Työpaja ei kaipaa mitään uutta.
Vaihe 3 Miten vapaaeh-toinen voi ohjata saman työpa-jan?	Yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa käsittelevä työpaja toimii vapaaeh-toisella ohjaajalla joka on valmis heittäyty-mään. Draamaharjoi-tukset toimivat kuiten-kin myös ohjaajalla jolla on vähän tai ei		

	lainkaan kokemusta draamakasvatuksesta. Työpajassa hyödynnettävä Rauhan Koulun menetelmä on yksinkertainen eikä se vaadi näyttelemistä. Jokainen voi heittäytyä harjoitukseen mukaan omalla tavallaan. Työpajassa on eri osioita, jotka täydentävät toisiaan. Olen avannut yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa oppaassa, jotta vapaaehtoinen saa työpajan pääaiheesta kiinni. Oppaassa on myös käytännön vinkkejä draamaharjoituksen ohjaamisesta.		

Viimeisen kerran ohjasin yhdenvertaisuuteen ja erilaisuuteen perustuvan työpajan Munkkiniemen nuorisotalolla, jossa järjestettiin rasisminvastainen tapahtuma. Tapahtumassa pääsi tekemään omia kappaleita, kuuntelemaan musiikkiesityksiä sekä osallistumaan ohjaamaani työpajaan. Olin tapahtumassa jakamassa myös kampanjan vesitatuointeja jotka toimivat keskustelun avaamisena nuorten kanssa. Tapahtuman luonteen takia kokonaisen työpajan ohjaaminen ei ollut mahdollista. Näytin kahdelle nuorten ryhmälle kampanjan lyhytelokuvan, josta keskustelimme nuorten kanssa samojen tukikysymysten avulla kuin tavallisessa työpajassakin. Keskustelun lopussa pyysin nuoria miettimään, miten he haluaisivat lyhytelokuvan jatkuvan. En arvioi keskusteluja risti-mallin mukaan, koska en ohjannut kokonaista työpajaa. Onnistuin Munkkiniemessä tuomaan keskusteluun hyviä tukikysymyksiä jotka huomioin oppaassa.

5.3 Vapaaehtoinen rasisminvastaisen työpajan ohjaajana

Työpajojen mallintaminen on auttanut toimivien työpajojen kehittämisen lisäksi keräämään tärkeitä ohjeistuksia vapaaehtoiselle ohjaajalle. Vapaaehtoisen oman ohjaajuuden perusta auttaa oman persoonallisen ohjaustyylin muodostamisessa, mutta työpajojen ohjaaminen vaatii myös työpajojen ja niiden ohjeiden tuntemista. Olen mallintamisen perusteella kerännyt ohjaajalle tärkeitä ohjeistuksia työpajoja koskien. Olen laatinut vapaaehtoiselle ohjaajalle ohjeistuksen rasismia kokeneen nuoren kohtaamiseen sekä rasistisesti asennoituvan nuoren kohtaamiseen jotta vapaaehtoinen pystyy varautumaan mahdollisiin pulmatilanteisiin työpajan aikana. Tässä kappaleessa avaan miten vapaaehtoinen ohjaaja voi ohjata onnistuneen rasisminvastaisen työpajan nuorille sekä arvioin omaa toimintaani opinnäytetyön prosessin aikana.

Vedenpitävien ohjeiden laatiminen on mahdotonta, koska jokainen ohjaa omalla persoonallaan ja tyylillään. Kokemani perusteella nuorten toiminnassa on tärkeää että ohjaaja toimii yhdessä nuorten kanssa. Esimerkiksi esimerkkien antaminen omasta elämästä rohkaisee myös nuoria tuomaan esille omia asioitaan. Ohjaaja voi esimerkiksi tuoda esille omia ennakkoluulojaan ja tapaa jolla on pyrkinyt muuttamaan ennakkoluuloa. Nuorten toiminnassa on oleellista että ohjaaja ei vain sanele mitä tehdään vaan antaa nuorten vaikuttaa toiminnan sisältöön keskustelun ja toiminnallisuuden avulla. (Sarmia 2008, 21.) Työpajoja ohjatessani havaitsin että hyväksyvällä ja myönteisellä ilmapiirillä on suuri merkitys rasisminvastaisessa työpajassa, koska osoittamalla ymmärrystä erilaisuutta kohtaan annetaan jokaiselle osallistujalle mahdollisuus olla oma itsensä. Erilaisuuden ymmärtäminen ja arvostaminen on tärkeää jotta ohjaaja pystyy luomaan hyväksyvän ilmapiirin toiminnan ajaksi. (Tuominen 2008, 9). Onnistuin luomaan työpajoihin myönteisen ilmapiirin ja työpajojen tavoitteleman avoimen keskustelun. Rasisminvastaisen työpajan ohjaajan tulee olla nuorille aidosti läsnä kuunnellen. Ohjaajan on hyvä myös osata heittäytyä jotta tekemisen ilo tarttuu myös osallistujiin. Erityisesti draamaharjoituksessa vaaditaan heittäytymiskykyä, vaikka kyse ei ole näyttelemisestä. Harjoitteeseen heittäytymällä ohjaaja saa myös ohjattavat mukaan. Ryhmän ohjaajalta vaaditaan kykyä heittäytyä, läsnäoloa, kuuntelua, rohkeutta sekä aitoa kiinnostusta nuorten arkeen. Nuorten ohjaaminen voi vaatia myös ohjaajan omien asenteiden muuttamista. (Eskelinen 2008, 20.) Heittäy-

dyin työpajoihin ja niiden vaiheisiin mukaan, joten uskon että osallistujien oli helppo tulla harjoitteisiin mukaan. Rasisminvastaisten työpajojen ohjaajan on hyvä pohtia omia asenteitaan ja ennakkoluulojaan ennen työpajan ohjaamista. Olen tuonut oppaaseen pohdintaa herättäviä kysymyksiä joiden avulla ohjaaja voi herätellä omaa suhtautumistaan monikulttuurisuuteen.

Rasisminvastaiset työpajat toimivat osaltaan ei-muodollisena kasvatuksena jossa uuden oppiminen on yhteydessä tilanteeseen, jossa oppiminen tapahtuu. Ei-muodollisessa kasvatuksessa tärkeitä tekijöitä ovat sosiaalinen tilanne sekä ympäristö, joihin ohjaajan roolilla sekä omalla ohjaajuudella on suuri vaikutus. (Anttila & Anttila & Helin ym. 2011, 3.) Jokainen toiminnassa mukana oleva nuori tuo mukaan omat tarpeensa ja odotuksensa, joita ohjaajan on hyvä varautua tunnistamaan. Ohjaajan rooliin kuuluukin taito pysäyttää nuoret miettimään ja huomaamaan uusia asioita. (Anttila ym. 2011, 7.) Vapaaehtoinen ohjaa työpajat omiin tietoihinsa ja taitoihinsa sekä yleiseen inhimillisyyden tasoon perustuen jolla tarkoitan omaa elämänkokemusta sekä maailmankatsomusta. Ohjaaja tarvitsee kuitenkin ohjeistuksia rasistisesti asennoituvan sekä rasismia kokeneen nuoren kohtaamiseen.

Työpajojen suunnitteleminen ja ohjaaminen kehittivät itseäni tulevana ammattilaisena, koska sain tilaisuuden kehittää ja mallintaa rasisminvastaisia työpajoja nuorille. Minulla on aiempaa ohjauskokemusta, mutta rasismiteema toi itselleni uuden haasteen. Onnistuin mielestäni työpajojen ohjaamisessa hyvin, koska pyrin olemaan helposti lähestyttävä ohjaaja. Onnistuin mielestäni valitsemaan monipuolisia vapaa-ajan ympäristöjä. Olisin voinut ohjata vielä työpajan tavallisella nuorisotalolla. Tarkoituksenani oli ohjata työpajoja helsinkiläisellä nuorisotalolla mutta paikalle ei tullut koko iltana lainkaan nuoria. Kehittämiskohteeksi nostan omalle toiminnalleni työpajojen mallintamisen arvioinnin. Laajemmassa arvioinnissa olisin voinut huomioida työpajoihin osallistuneiden nuorten palautteen. Työpajoista olisi voinut tehdä mainoksia jotka olisivat saattaneet houkutella työpajoihin enemmän nuoria. Opinnäytetyössäni vapaaehtoisen oma ohjaajuus on kuitenkin tärkeämmässä roolissa kuin työpajojen mallintaminen. Onnistuin vastaamaan opinnäytetyöni kehittämiskohteeseen työpajojen mallintamisen sekä vapaaehtoisen oman ohjaajuuden perustan avulla. Oman ohjaajuuden perustaa voi jatkossa kehittää tuomalla siihen vapaaehtoisen omia kokemuksia sekä vapaaehtoisen motivaatiotekijöitä joiden avulla perustaan saadaan lisää sy-

vyyttä. Työpajojen ohjaaminen mahdollisti ohjeistusten laatimisen jotta vapaaehtoinen voi varautua mahdollisiin pulmatilanteisiin työpajan aikana. Olin varautunut rasistisesti asennoituvan ja rasismia kokeneen nuoren kohtaamiseen ennen työpajojen ohjaamista. Työpajojen jälkeen sain kuitenkin laadittua selkeämmät ohjeistukset erilaisista lähtökohdista tulevien nuorten kohtaamiseen.

Rasistisesti asennoituvan nuoren maailmankuvaa ei tule haastaa oikeaksi tai vääräksi, vaan nuorelle voidaan tarjota rinnakkaisia ajatuksia pohdittavaksi. Nuoren ajatusmaailmaa ei saa haastaa, koska nuorelle tulee antaa mahdollisuus tuoda esille omia mielipiteitään ja ajatuksia jotta nuorelle voidaan tarjota työkaluja omien ennakkoluulojen ja asenteiden pohtimiseen. Tämän onnistuminen edellyttää että ohjaaja ei provosoidu tai loukkaannu nuoren väittämistä. Avoimen keskustelun mahdollistaminen saattaa muuttaa nuoren ajatusmaailmaa koska nuori kuulee muiden mielipiteitä ja joutuu siten pohtimaan omille mielipiteilleen uusia perusteluita. Keskustelun avulla nuorelle voidaan tarjota välineitä pohtia omia ennakkoluulojaan ja stereotypioitaan.

Rasismia kohdanneen nuoren kohdalla vapaaehtoisella ohjaajalla ei tarvitse olla empatiakykyä ja kuuntelun taitoa suurempia välineitä, koska ohjaaminen ei ole terapiaa. Ohjaajan on myös hyvä muistaa missä kulkee raja hänen ja ammattilaisen välillä. Vapaaehtoinen voi jäädä työpajan jälkeen keskustelemaan nuoren kanssa tai ohjata nuoren eteenpäin hänet paremmin tuntevan ohjaajan luokse. Rasismikokemuksia ei ole kuitenkaan hyvä nostaa liian suureen asemaan työpajan ajaksi jotta myönteisen ilmapiirin kehittyminen on mahdollista.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Toiminnallisen opinnäytetyöni tarkoituksena oli kehittää *Yhteiset Lapsemme ry:n* vapaaehtoisille ohjaajille suunnattava opas, joka käsittelee rasisminvastaisia työpajoja ottaen huomioon vapaaehtoisen oman ohjaajuuden rakentumisen tukemisen. Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää ajankohtainen ja toimiva opas joka tarjoaa ohjaukseen liittyviä työkaluja vapaaehtoiselle ohjaajalle. *Yhteiset Lapsemme ry:n Ole roh-*

kea ja reilu – uskalla välittää -kampanjan nimissä suunnittelin ja toteutin toiminnallisia työpajoja joiden teemana toimi rasismi. Työpajoissa syvennyttiin arjen rasismin muotoihin kuten erilaisuuteen, ennakkoluuloihin, yhdenvertaisuuteen, rasistiseen kiusaamiseen ja tasa-arvoon hyödyntäen Ihmisoikeus- ja tasa-arvokasvatusta menetelmänä. Opinnäytetyöni tuotoksena syntyi *Rasisminvastaisia työpajoja vapaaehtoiselle ohjaajalle -opas* joka tuo esille kehittämäni työpajat sekä tärkeitä työvälineitä oman ohaajuuden rakentumiseen. Opinnäytetyöni tavoite toteutui, koska opinnäytetyön tuotoksena syntyi toimiva opas joka vastaa työni kehittämiskohteeseen.

Opinnäytetyöni kehittämiskohteena oli selvittää miten vapaaehtoinen ohjaaja voi ohjata kyseiset rasisminvastaiset työpajat nuorille. Lähestyin kehittämiskohdetta kehittämällä vapaaehtoiselle ohjaajalle soveltuvan oman ohjaajuuden perustan, jonka omaksumalla vapaaehtoinen hahmottaa itsensä ohjaajana. Oman ohjaajuuden perusta on vapaaehtoisen ohjaajan kivijalka joka tarjoaa ohjeistuksia ja tukea oman ohjaustyylin löytämiseen. Oman ohjaajuuden perustan keskiössä on vapaaehtoisen persoonallisuus jonka ympärille rakentuvat käsitykset vapaaehtoistoiminnan arvoperustasta, vapaaehtoisen roolista sekä vapaaehtoisen ohjausetiikasta. Yhteiset lapsemme ry:n vapaaehtoiselle suunnattavassa oman ohjaajuuden perustassa vapaaehtoistoiminnan arvoperusta rakentuu taustaorganisaation arvojen päälle. Vapaaehtoinen peilaa omia arvojaan Yhteiset Lapsemme ry:n arvoihin selvittääkseen vastaako toiminta hänelle tärkeitä asioita. Vapaaehtoisen ohjaajan roolille on tarjottu raamit jotta vapaaehtoinen hahmottaa paremmin itsensä ohjaajana. Tarkoituksena on vähentää vapaaehtoisen kokemaa epävarmuuden tunnetta omaa rooliaan kohtaan. Vapaaehtoisen ohjausetiikka tarjoaa tärkeitä eettisiä ohjeita, joiden avulla työpajojen osallistujat voidaan kohdata tasavertaisesti ja puolueettomasti.

Oman ohjaajuuden perustalla on merkittävä rooli vapaaehtoistoiminnan kentällä sillä perustaa voidaan soveltaa vastaaviin vapaaehtoistoiminnan alueisiin. Oman ohjaajuuden perustalla on tärkeä merkitys yleisesti kansalaistoiminnan ja nuorisotyön toimialalle koska vastaavanlaista vapaaehtoiselle suunnattua ohjaajuuden perustaa ei ole aikaisemmin kehitelty. Toimialalle uutta tietoa tuovaa vapaaehtoisen oman ohjaajuuden perustaa voidaan hyödyntää vapaaehtoistoimintaa tarjoavissa organisaatioissa soveltaen perusta oman toiminnan tarpeisiin vastaaviksi. Kauan vapaaehtoisina ohjaajina toimineet henkilöt voivat hakea tukea oman ohjaajuuden perustasta.

Oman ohjaajuuden perustalla voidaan kuroa umpeen ammattilaisen ja vapaaehtoisen rajaa. Vapaaehtoinen ei kuitenkaan ole ammattilainen eikä vapaaehtoisen oman ohjaajuuden perustan ole tarkoitus tehdä vapaaehtoisesta ammattilaista. Perustan avulla voidaan kuitenkin tarjota vapaaehtoisen omaa ohjaajuutta tukevia ohjeistuksia koskien arvoperustaa, etiikkaa ja omaa roolia ohjaajana, jolloin mahdollisesti tulevaisuudessa vapaaehtoista voidaan pitää pätevänä rasisminvastaisen työpajan ohjaajana.

Oman ohjaajuuden perustaa voidaan jatkossa kehittää esimerkiksi tuomalla malliin vapaaehtoisuuden motivaatiotekijöitä joilla on suuri merkitys vapaaehtoisen toiminnalle. Toinen jatkokehityskohde on oman ohjaajuuden perustan omaksuneiden vapaaehtoisen haastattelu jonka avulla mallia voidaan edelleen kehittää vapaaehtoisten tarpeiden mukaiseksi. Vapaaehtoisuus muuttuu jatkuvasti joten oman ohjaajuuden perustan kehittäminen vaatii ajanhermolla pysymistä.

Selvitin opinnäytetyöni kehittämiskohdetta myös mallintamalla oppaaseen kehittelemiäni rasisminvastaisia työpajoja. Mallinsin työpajoja erilaisissa nuorten vapaa-ajan tiloissa pääkaupunkiseudulla. Hyödynsin työpajojen mallintamisen arvioimisessa risti-arvioinnin menetelmää joka toimi työssäni tärkeänä työkaluna oman toiminnan arvioimisessa. Mallintamisen avulla selvitin miten vapaaehtoinen ohjaaja voi ohjata kehittämäni työpajat. Mallintamisen avulla sain luotua oppaaseen työpajakohtaisen ohjeistuksen joka auttaa vapaaehtoista työpajan ohjaamisessa. Risti-arviointimallin avulla kehittyi toimivia ja ajankohtaisia työpajoja jotka soveltuvat hyvin myös vapaaehtoisen ohjaajan käyttöön. Vapaaehtoisen ohjaajan tavoitteena on luoda avointa matala kynnyksen keskustelua johon jokainen voi tuoda omia näkemyksiään ja ajatuksiaan. Myönteisen ilmapiirin tavoitteleminen on yksi *Ole rohkea ja reilu – uskalla välittää - kampanjan* tavoitteista jonka olen nostanut myös toiseksi työpajan tavoitteeksi. Opinnäytetyöni yksi johtopäätös on että vapaaehtoinen ohjaaja onnistuu rasisminvastaisen työpajan ohjaamisessa rakentamalla itselleen parhaiten sopivan oman ohjaajuuden ja huomioivan työpajakohtaiset ohjeistukset. Yhteiset Lapsemme ry:n tarjoamalla tuella ja ohjauksella on myös suuri merkitys vapaaehtoisen toimintaan. Yhteiset Lapsemme ry. on kehittämässä tuleville työpajojen ohjaajille koulutusta, jonka avulla vapaaehtoisille tarjotaan heidän tarvitsemaa tietoa rasismista, ryhmien ohjaamisesta sekä vapaaehtoisuudesta.

Työpajojen jatkokehityskohteeksi nostan vaikutusten arvioimisen joka on ajankohtaista esimerkiksi vuoden päästä. Työpajoihin osallistuneita nuoria voidaan haastatella, pyrkien selvittämään miten työpaja on mahdollisesti vaikuttanut nuoren maailmankuvaan ja asenteisiin. Vaikutusten arvioimisessa haasteena on todeta onko asenteisiin todella vaikuttanut kyseinen työpaja vai jokin muu asia. On vaikea erotella mitä on opittu missäkin, joten vaikutusten arvioimisella täytyy olla tarkka kohde jota selvitetään. Tulevaisuudessa työpajoja ohjanneita vapaaehtoisia ja nuoria voidaan myös osallistaa työpajojen ja Yhteiset Lapsemme ry:n vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen.

Opinnäytetyöni tuotoksena syntyi, *Rasisminvastaisia työpajoja vapaaehtoiselle ohjaajalle -opas, joka* auttoi tilaajaa kehittämään alkuvaiheessa olevaa vapaaehtoistoimintaa. Vapaaehtoisille rasisminvastaisten työpajojen ohjaajille ei ole aikaisemmin tuotettu opasta jossa esitellään valmiita työpajoja ja korostetaan vapaaehtoisen omaa ohjaajuutta. Opas tuo toimialalle uutta antamalla vapaaehtoisille mahdollisuuden osallistua rasisminvastaiseen toimintaan. Oppaassa esiteltävät työpajat tuovat myös toimialalle uutta, koska yhdessä työpajassa hyödynnetään *Ole rohkea ja reilu – uskalla välittää -kampanjan* Samuel nimistä kampanjaelokuvaa. Opas on rakennettu siten, että vapaaehtoisen on mahdollista ohjata työpajoja onnistuneesti. Yhteiset Lapsemme ry:n vapaaehtoisille ohjaajille tullaan järjestämään koulutus jossa hyödynnetään opinnäytetyötäni ja sen tuotosta. Tulevaisuudessa Yhteiset Lapsemme ry:n toiminnasta kiinnostuneet vapaaehtoiset tulevat ohjaamaa kehittämiäni työpajoja ja omaksumaan kehittämäni oman ohjaajuuden perustan.

LÄHTEET

Kirjallisuus

Ahonen, Jukka 2007. Eettinen opettaja – eettinen vaikuttaja. Teoksessa Opetusalan eettinen neuvottelukunta & Sarras, Riitta (toim.) Etiikka koulun arjessa. Otava: Keuruu, 65–73.

Anttila, Kari & Anttila, Markus & Helin, Anu & Hiltunen, Pentti & Japisson, Teemu & Juote, Atso & Kalliokokko, Saara & Kivijärvi-Pihkala, Marja & Kinnari, Minna & Koskelainen, Terhi & Lindeman, Ari & Myller, Hanna & Nyskänen, Hannele & Paju, Marju & Salovaara, Reija & Savisaari, Lauri & Svinhuvud, Maria & Talvio, Markus & Torniokoski, Pia & Virtanen, Juhani & Vuojakoski, Heikki & Winter, Susanna 2011. Nuorten Akatemia, Ohjaajan kansio. 8. painos. Painotalo seiska Oy.

Eskelinen, Aikku 2008. Aikuiselta vaaditaan rohkeutta heittäytyä. Teoksessa Hakanen, Petri & Honkonen, Tiina & Salovaara, Reija & Tuominen, Suvi (toim.) Voima virtaa. Menetelmämateriaali osallisuudesta tukioppilastoimintaan ja MLL:n nuorisotyöhön. Miktor, 20.

Hakkarainen, Pirkko & Syrjänen, Kaisli 2003. Vapaaehtoistoiminta. Teoksessa Hakkarainen Pirkko (toim.) Tukea ja mahdollisuuksia vapaaehtoistoiminnalle. Helsinki: Kansalaisareena ry.

Joronen, Mikko & Salonen, Annamari 2006. Rasismi ja etninen syrjintä – ajatuksia ja tekoja. Määritelmät keskeisille käsitteille. Teoksessa Salonen, Annamari & Villa, Susan (toim.) Ras!smi ja etninen syrjintä Suomessa 2005. Ihmisoikeusliitto ry: Helsinki, 15–68.

Kotkavirta, Jussi & Nyyssönen, Seppo 1996. Ajatus etiikka. WSOY:Porvoo.

Lindqvist, Martti 2007. Etiikka ja pahan kohtaaminen kouluyhteisössä. Teoksessa Opetusalan eettinen neuvottelukunta & Sarras, Riitta (toim.) Etiikka koulun arjessa. Otava: Keuruu, 75–111.

Nylund, Marianne & Yeung, Anne Nirgitta 2005. Vapaaehtoisuuden anti, arvot ja osallisuus murroksessa. Teoksessa Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti arvot ja osallisuus. Jyväskylä: Gummerus, 13–38.

Puuronen, Vesa 2003. Arkipäivän rasismi Suomessa. Teoksessa Simola, Raisa & Heikkinen, Kaija (toim.) Monenkirjava rasismi. Joensuu University Press, 193–210.

Puuronen, Vesa 2011. Rasistinen Suomi. Helsinki University press Oy. Tallinna: Raamatutrükikoda.

Pursiainen, Terho 2007. Sanoma opetuksessa: etiikan näkökulma. Teoksessa Niemi, Hannele & Sarras, Riitta (toim.) Erilaisuuden valot ja varjot. Eettinen kasvatus koulussa. Keuruu: Otava, 21–35.

Rauhankasvatusinstituutti ry, 2010. ABC ensiaskeleet rauhankasvatukseen. 2. painos. Oriveden kirjapaino Oy.

Salovaara, Reija & Hakanen, Petri & Honkonen, Tiina & Tuominen, Suvi 2008. Voima virtaa. Menetelmämateriaali osallisuudesta tukioppilastoimintaan ja MLL:n nuorisotyöhön, Miktor.

Sarmia, Vesa 2008. Nuorten kanssa tehdään töitä omalla persoonalla. Teoksessa Hakanen, Petri & Honkonen, Tiina & Salovaara, Reija & Tuominen, Suvi (toim.) Voima virtaa. Menetelmämateriaali osallisuudesta tukioppilastoimintaan ja MLL:n nuorisotyöhön. Miktor, 21.

Solares, Emilia & Huttunen, Silja & Mähönen, Anna Tuuli & Hirvonen, Meri-Tuuli & Liebkind, Karmela 2012. Tarinoita kaveruudesta. Hyviä kulttuurienvälisiä suhteita tukemassa, opettajan opas. Helsinki: Sosiaalipsykologian oppiaine ja koulutuskeskus- ja kehittämiskeskus Palmenia, Helsingin yliopisto.

Sosiaali- ja terveysturva Keskusliitto ry 2005. Vapaaehtoistoiminnan koulutusaineisto.

Tuominen, Risto 2008. Nuori tulee kuulluksi ja nähdyksi. Teoksessa Hakanen, Petri & Honkonen, Tiina & Salovaara, Reija & Tuominen, Suvi (toim.) Voima virtaa. Menetelmämateriaali osallisuudesta tukioppilastoimintaan ja MLL:n nuorisotyöhön. Miktor, 9.

Värri, Veli-Matti 2002. Opettaja tässä ajassa – viisi teesiä opettajan etiikasta. Teoksessa Opetusalan eettinen neuvottelukunta & Sarras, Riitta. Etiikka Koulun arjessa. Keuruu: Otava, 55–63.

Yeung, Anne Birgitta 2005. Tutkimustyökaluja vapaaehtoismotivaation mysteeriin. Teoksessa Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Jyväskylä: Gummerus, 83–104.

Yeung, Anne Birgitta 2005. Vapaaehtoistoiminnan timantti. Miten mallintaa motivaatiota? Teoksessa Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta. Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Jyväskylä: Gummerus, 104–125.

Yeung, Anne Birgitta 2002. Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa – ihanteita vai todellisuutta? Helsinki: Hakapaino.

Sähköiset lähteet

AFAES Finland. Viitattu 24.11.2013.

http://www.afaes.net/

Atjonen, Päivi 2005. Opetusharjoittelun ohjauksen eettisiä haasteita. Teoksesta Väisänen Pertti & Atjonen, Päivi. Kohtaamisia ja kasvun paikkoja opetusharjoittelussa. Vuoropuhelua ohjauksen kehittämisestä. Suomen harjoittelukoulujen vuosikirja 3. Joensuu: Suomen harjoittelukoulut, 57 – 82. Viitattu 12.7.2013.
https://mailattachment.googleusercontent.com/attachment/u/0/?ui=2&ik=7e01b865bc&view=att&th=13fd26262b19e39f&attid=0.1&disp=vah&safe=1&zw&saduie=AG9B_P-tATZwX43O5HFFO4r9TbHp&sadet=1380824197479&sads=gus-yvqBIZqgpdzFZ8vlOWhWCI4

Amesty International 2013. Rasistinen syrjintä. Viitattu 13.9.2013
http://www.amnesty.fi/tietoa-meista/amnestyn-teemat/syrjinta

El Said, Maria & Patja, Sanna 2011. Vapaaehtoisen roolimuodostuminen Punaisen Ristin ystävätoiminnassa. Jyväskylän Laitos. Pro Gradu -tutkielma. Viitattu 21.8.2013.
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/26788/URN%3ANBN%3Afi%3Ajyu-2011041410644.pdf?sequence=1

_Haski-Leventhal, Debbie 2008. The Volunteering Stages and Transitions Model: Organizational Socialization of Volunteers. Viitattu: 8.8.2013
http://c.ymcdn.com/sites/www.istr.org/resource/resmgr/abstracts_-_barcelona3/leventhal.debbie.pdf

Kanninen, Satu & Markkula Heli 2011. R-sana. Kirja rasismista ja siihen puuttumisesta. Viitattu 26.7.2013 http://pelastakaalapset-fi-bin.directo.fi/@Bin/20bcd611e834eecfc7c851c59ffcca71/1384363579/application/pdf/779551/R-sana%20-kirja%20rasismista%20ja%20siihen%20puuttumisesta.pdf

Kivijärvi, Antti 2011. Nuoret ja yhteisöllinen rasisminvastaisuus. viitattu 17.6.2013
http://www.kommentti.fi/kolumnit/nuoret-ja-yhteis%C3%B6llinen-rasisminvastaisuus

Kepa ry 2013. Globaalikasvatus. Viitattu: 4.7.2013
http://www.globaalikasvatus.fi/mika-globaalikasvatus

Ole rohkea ja reilu – uskalla välittää! -kampanja 2013. Viitattu: 10.7.2013
http://www.olerohkeajareilu.fi/asiaa/

Opetushallitus 2013. Laadullinen tutkimus. Swot-analyysi. Viitattu 9.10.2013http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/laadunhallinnan_tuki/wbl-toi/menetelmia_ja_tyovalineita/swot-analyysi
http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/laadunhallinnan_tuki/wbl-toi/menetelmia_ja_tyovalineita/swot-analyysi

Pelastakaa Lapset ry 2013. Rasisminvastainen nuorisotoiminta. Viitattu 12.11.2013
http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/rasisminvastainen-tyo/

Plan Suomi. Ei vihapuheelle –kampanja 2013. Viitattu 12.11.2013 http://www.plan.fi/fi-FI/mita-me-teemme/vapaaehtoistoiminta/nuoret-vihapuhetta-vastaan/kysymyksia-ja-vastauksia/

Rastas, Anna 2007. Rasismi lasten ja nuorten arjessa. Transnationaalit juuret ja monikulttuuristuva Suomi. Tampereen Yliopistopaino. Tampere: Juvenus Print Oy. viitattu 21.6.2013 http://yhdenvertaisuus-fi-bin.directo.fi/@Bin/31d3faf47553af5dbd5b13611cd482cb/1380822749/application/pdf/119018/PHDRastas.pdf

Ray 2013. Itsearviointi toiminnan kehittämisen välineenä. Viitattu 8.10.2013 https://www.ray.fi/sites/default/files/emmi_mediabank/Itsearviointiopas.pdf.

Sauvola, Ulla 2013. Mukavia hetkiä, koulutuksen tukipaketti. Viitattu 24.11.2013 http://www.espoonvapaaehtoisverkosto.fi/dokumentit/Kouluttajan_avuksi.pdf

Suomen Mielenterveysseura 2013. Persoonallisuus on tapa tuntea ja käyttäytyä. Viitattu 12.11.2013 http://www.vahvistamo.fi/vahvistamo/mina/persoonallisuus

Suomen Punainen Risti 2013. Ei rasismille -hanke. Viitattu 12.11.2013 http://www.luovuennakkoluuloistasi.fi/sisalto/mik%C3%A4-hanke

Suomen Punainen Risti 2013. Mitä on rasismi? viitattu 21.6.2013 http://www.luovuennakkoluuloistasi.fi/mita-on-rasismi

Suomen Punainen Risti 2013. Materiaaleja ja linkkejä. Viitattu 24.11.2013

http://www.luovuennakkoluuloistasi.fi/sisalto/materiaaleja-ja-linkkej%C3%A4

Yhteiset Lapsemme ry 2013. Viitattu 13.7.2013. http://www.yhteisetlapsemme.fi/

Walter ry 2013. Viitattu 12.11.2013 http://www.walter.fi/

LIITEET

Liite 1

Rasisminvastaisia toiminnallisia työpajoja vapaaehtoiselle ohjaajalle

Yhteiset Lapsemme ry

Tämä opas on Ole rohkea ja reilu – uskalla välittää! -kampanjalle tehdyn opinnäytetyön tuotos

OHJAAJALLE

Tämä opas on tehty Yhteiset Lapsemme ry:n vapaaehtoisille ohjaajille, jotka haluavat toimia välittävämmän ilmapiirin puolesta yhteiskunnassamme. Oppaasta löytyy rasisminvastaisen *Ole rohkea ja reilu – uskalla välittää! -kampanjan* aikana ohjattuja työpajoja. Nuorille suunnattavaa rasisminvastaista toimintaa voidaan tuottaa esimerkiksi toiminnallisten työpajojen avulla, joiden avulla osallistujat pääsevät kohtaamaan erilaisuutta ja pohtimaan yhdenvertaisuutta.

Tässä oppaassa on esimerkkiehdotuksia rasisminvastaisista työpajoista, joita voidaan ohjata erilaisissa nuorten vapaa-ajan tiloissa tai vaihtoehtoisesti kouluissa. Valmiiden työpajojen lisäksi opas tarjoaa tukea ohjaajan roolin hahmottamiseksi, sekä vahvistusta hyvän ohjaajuuden rakentamiseen. Työpajojen kuvauksen rinnalla on ohjeistuksia työpajojen ohjaamiseen käytännössä, sekä erilaisten pulmatilanteiden ratkaiseminen. Oppaassa korostetaan vapaaehtoisuuden luonnetta, jolloin vapaaehtoinen ohjaaja toimii omien tietojensa ja taitojensa avulla mahdollistaen avoimen keskustelun työpajan ajaksi.

SISÄLLYSLUETTELO

1. Tärkeä tietää rasismista
2. Lapset ja nuoret rasismin kohteena
3. Vapaaehtoisen oman ohjaajuuden perusta
4. SWOT-analyysi ohjaajalle
5. Rasisminvastaiset työpajat
6. Tärkeitä ohjeita vapaaehtoiselle ohjaajalle
7. Työpajojen ohjaaminen nuorten vapaa-ajan tiloissa
8. Ohjaajan muistilista

1. TÄRKEÄ TIETÄÄ RASISMISTA

Rasismi ja rasisminvastaisuus toimivat työpajojen teemana jolloin ohjaajalla tulee olla pohjatiedot ja tärkeimmät käsitteet hallussa ennen työpajojen ohjaamista. Hyvä tietoisuus työpajojen teemasta auttaa työpajojen kokonaisuuden hahmottamisessa. Ohjaajan ei ole tarkoitus pitää luentomaista esitystä rasismista eikä ohjaajalla tarvitse olla tietämystä vastata jokaiseen nuorilta tulevaan vaikeaan asiakysymykseen. Ohjaaja on työpajassa innostamassa nuoria mukaan toimintaan joka voi muuttaa nuorten omia ajatustapoja tai auttaa ymmärtämään jonkun toisen ajatusmaailmaa.

Vapaaehtoisen ohjaajan on hyvä tietää, että rasismi on todella laaja ilmiö, jonka määritteleminen ei ole yksioikoinen asia. Määrittämiseen vaikuttaa tarkastelussa oleva rasismin muoto sekä määrittäjän asema. Rasismille on kuitenkin olemassa yleisiä määritelmiä, joista rasismitutkija Anna Rastaan määritelmä ottaa kantaa myös rasismin kohteeseen.

”Rasismi on sellaisia valta- ja alistussuhteita tuottavia ajattelu-, puhe- ja toimintatapoja, joissa jonkun yksilön tai ryhmän oletettu tai väitetty ominaisuus, olipa se biologinen tai kulttuurinen, esitetään olemukselliseksi ja muuttumattomaksi” (Rastas 2007, 12)

On hyvä muistaa, että Rastaan määritelmä on yksi monista määritelmistä, mutta kyseinen määritelmä toimii taustaäänenä toiminnallisissa työpajoissa.

Suomessa kulttuurisen rodullistamisen kohteeksi ovat joutuneet venäläiset, somalit, muslimit ja romanit (Puuronen 2011, 57)

Rasismilla on useita muotoja,

joista arkirasismilla on suurin

näkyvyys tämän oppaan työpajoissa

1. Rasismi ideologiana tarkoittaa syntyperään perustuvaa hierarkkista rotuerottelua. Tieteessä on osoitettu että ihmiskuntaa ei voida jaotella rotuihin, mutta rotuun perustuva rasismi ei kuitenkaan ole kadonnut. Rasismi ideologiana on saanut ajan kuluessa myös uuden muodon jossa korostetaan kulttuurien erilaisuutta ajatellen että kulttuuri on muuttumaton tekijä.
2. Rasismin toisen muodon voidaan ajatella olevan toiminta jolla on tietoinen tarkoitus tietyn henkilön tai ryhmän ihmisoikeuksien kieltämiseen tai vaarantamiseen kuviteltujen tai todellisten etnisten ominaisuuksien perusteella.

Suomalaiset liittävät etnisyyden usein kauas itsestään, vaikka myös suomalaisuus on etnisyyttä

3. Kolmas rasismin muoto on rasismi olosuhteena mikä tarkoittaa eriarvoisuutta tuottavia yhteiskunnallisia rakenteita, kuten huonompaan asemaan joutumista työmarkkinoilla.
4. Arkirasismi ottaa huomioon rasismia kokeneet henkilöt, mikä tarjoaa myös tärkeää tietoa rasismin tutkijoille. Arkirasismi näkyy selvimmin vuorovaikutuskäytännöissä joissa ihmiset asetetaan esimerkiksi ihonvärin perusteella eriarvoiseen asemaan. (Joronen & Salonen 2006, 15–16.)

Arkirasismi on lievimmillään keskinäistä pahan puhumista ja rajuimmillaan tietyn ryhmän jäsenten poistaminen fyysisellä hyökkäyksellä.

(Puuronen, 2011, 61)

Rasismilla uskotaan olevan yhteyksiä pelkoihin ja tietämättömyyteen (Suomen Punainen Risti 2013)

Ohjaajan ei ole tarkoitus toimia rasismin asiantuntijana vaan tärkeää on olla tietoinen meitä ympäröivän yhteiskunnan ilmiöistä joista yksi on rasismi. Ohjaajan ei ole tarkoitus pitää luentomaista esitystä rasismista vaan tuoda rasismin teemoja esille keskustellen nuorten kanssa. Työpajoissa painottuu toiminnallisuus jolloin työpajojen harjoitukset ja yhteinen keskustelu ovat suuressa roolissa.

2. LAPSET JA NUORET RASISMIN KOHTEENA

Yhteiset Lapsemme ry:n rasisminvastaisen Ole rohkea ja reilu – uskalla välittää! -kampanjan yhtenä tavoitteena oli lisätä tietoisuutta lapsiin ja nuoriin kohdistuvasta rasismista sekä tarjota lapsille ja nuorille mahdollisuus kertoa kokemuksistaan. Kampanja tuotti rasisminvastaisia toiminnallisia työpajoja. Työpajoja on ohjattu kouluissa ja nuorten vapaa-ajan tiloissa. Lapsiin ja nuoriin kohdistuvaan rasismiin otettiin kantaa myös koskettavalla Samuel -kampanjaelokuvalla.

Lapsiin ja nuoriin kohdistuva rasismi jättää suuret arvet joiden parantuminen vie voimia ja kauan aikaa. Jokaisella aikuisella on vastuu puuttua rasismiin ja puolustaa rasismin uhria. Lasten ja nuorten arjessa rasismi voi olla erilaisuuden tunteen tuottamista jättämällä yksin ja ottamalla etäisyyttä. Katseet ja eleet voivat luoda myös erilaisuuden tunteen mutta katseiden ja eleiden määrittäminen rasistisiksi on hankalaa. Rasismi voi saada myös rajuja muotoja kuten joukosta syrjimistä ja kiusaamista. (Rastas 2007, 94-97.)

Parasta mitä vapaaehtoinen ohjaaja voi työpajan aikana tehdä on antaa aikaa ja huomiota nuorten ajatuksille

Rasismia kohdanneelle voidaan osoittaa empatiaa sanomalla ”Minä välitän” sanojen ”Älä välitä” sijasta. (Rastas 2007)

3. PERUSTA OMALLE OHJAAJUUDELLE

Vapaaehtoinen ohjaaja ei ole ammattilainen joten vapaaehtoinen ohjaa työpajan omien tietojensa ja taitojensa varassa. Ohjaajan on kuitenkin hyvä noudattaa tämän oppaan ohjeistuksia jotka toimivat tärkeinä työkaluina työpajassa. Vapaaehtoisen on hyvä pohtia miten työpajan voi ohjata. Vapaaehtoisen oman ohjaajuuden perusta tukee vapaaehtoisen persoonallisen ohjaustyylin muodostumisessa, jotta vapaaehtoiselle ohjaajalle kehittyy varma ote ohjaamiseen.

Oman ohjaajuuden perusta muodostuu kolmesta teemasta, jotka rakentuvat ohjaajan oman persoonallisuuden ympärille. Ohjaajan on hyvä pohtia millainen hän on persoonana ja millainen olisi hänelle luontevin ohjaustyyli. Oman ohjaajuuden perustan kolme muotoa ovat vapaaehtoistoiminnan arvoperusta, vapaaehtoisen ohjausetiikka sekä vapaaehtoisen ohjaajan rooli. Nämä teemat täydentävät omaa persoonallista ohjaustyyliä.

Vapaaehtoistoiminnan arvoperusta yhdistelee Yhteiset Lapsemme ry:n arvoja joihin vapaaehtoinen voi peilata omaa arvomaailmaansa. Arvojen yhtenäisyys on tärkeää jotta vapaaehtoinen ohjaaja kokee järjestön ajamat asiat itselleenkin tärkeiksi.

Vapaaehtoisen ohjausetiikka tarjoaa eettisiä ohjeistuksia erilaisista lähtökohdista tulevien nuorten kohtaamiseen. Etiikan ei tarvitse olla ohjaajalla päällimmäisenä mielessä mutta eettiset ohjeistukset on hyvä painaa mieleen.

Vapaaehtoisen ohjaaja rooli työpajoissa on toimia välittävänä ja empaattisena ohjaajana, joka huomioi jokaisen osallistujan haastamatta kenenkään ajatusmaailmaa.

Seuraava kolmion muotoinen kuvio havainnollistaa oman ohjaajuuden perustaa.

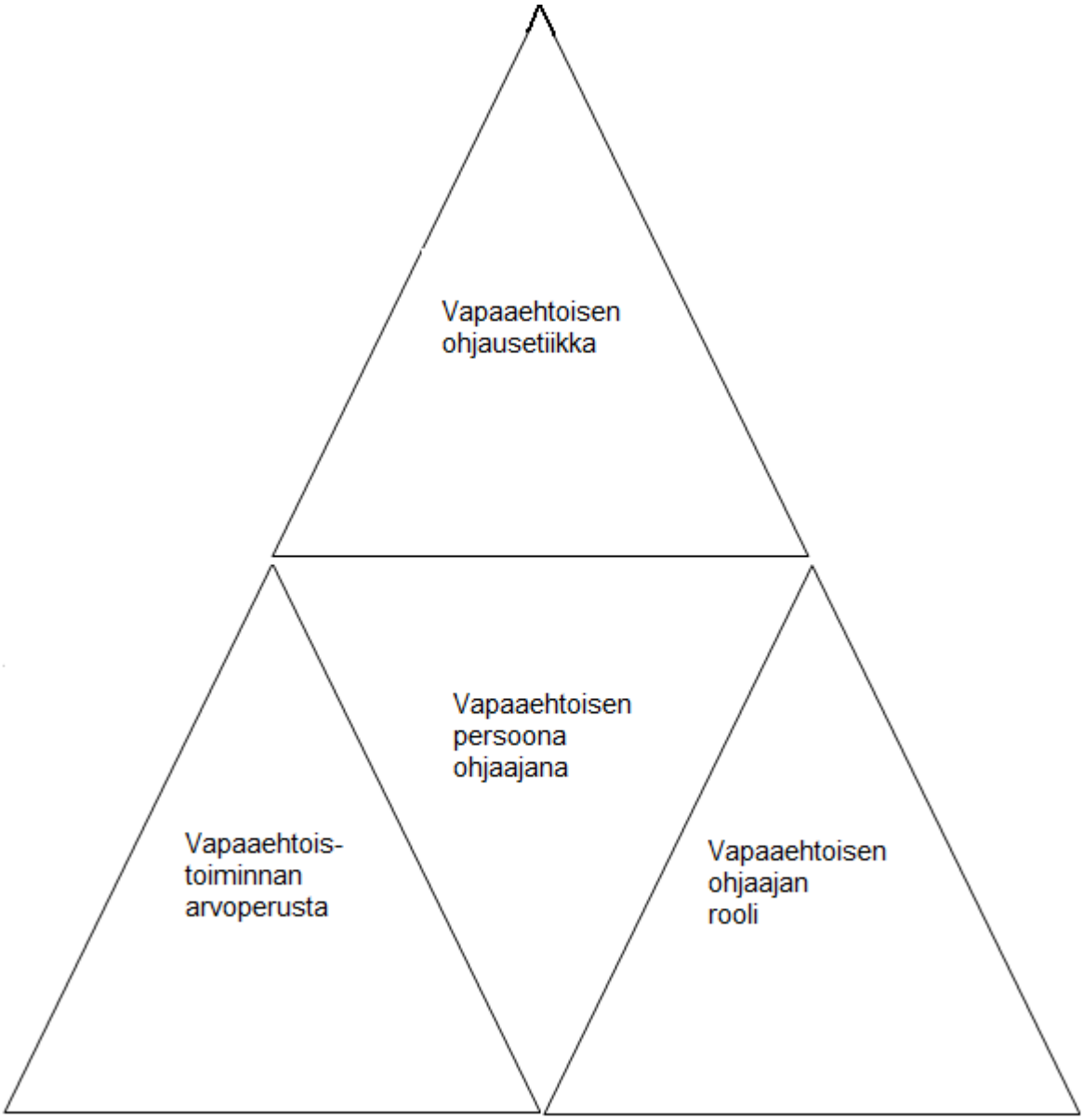

Kuvio 1. Oman ohjaajuuden perusta

Vapaaehtoisen ohjaajan eettinen ohjeistus

- Etiikan ei tarvitse olla ohjaajalla päällimmäisenä mielessä, mutta ohjaajan on hyvä varautua perustelemaan miksi jokin asia on oikein ja jokin toinen ei

- Ohjaajan eettiseen vastuuseen kuuluu, että avuntarve on otettava aina vakavasti

- Ohjaus on auttamista, mutta vapaaehtoisen on hyvä muistaa missä kulkee raja hänen ja ammattiauttajan välillä

- Ohjausetiikan mukaan ohjaajan tulee johdatella ja tukea ohjattavaa tarjoamalla rinnakkaisia ajatuksia. Manipulointi tai omien arvojen ja ajatuksien syöttäminen ei ole eettisesti oikein.

- Ohjaaja ei saa provosoitua

- Ohjaajan on hyvä miettiä, millaisia seurauksia työpajasta on nuoriin. Esimerkiksi miten hän kohtaa nuoren joka kohtaa suuria tuntemuksia rasismista, tai miten ohjaaja kohtaa rasistisesti asennoituneen nuoren.

Eettisiä ohjeita noudattamalla ohjaaja kohtaa jokaisen osallistujan samalla viivalla. Ohjaaja voi kohdata rasismia kokeneen nuoren empaattisesti huomioimalla nuoren tunteet ja ajatukset. Rasistisesti asennoituneen nuoren ohjaaja kohtaa provosoitumatta tarjoamalla rinnakkaisia ajatuksia nuoren ajatuksille. Rasistisesti asennoitunutta nuorta ei saa syyllistää ajatuksistaan.

Vapaaehtoistoiminnan arvoperusta

- Arvoilla tarkoitetaan niitä asioita joita arvostamme

- Arvoilla on suuri vaikutus vapaaehtoisen motivaatioon

- Yhteiset Lapsemme ry:n arvot monikulttuurisuus ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen

- Monikulttuurisuus arvon sisälle lukeutuvat yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja erilaisuuden kunnioittaminen

- Yhteiskunnallista vaikuttamista voidaan luoda työpajoissa avoimen keskustelun avulla.

- Vapaaehtoisen ohjaajan on hyvä pohtia omia arvoja ja peilata niitä Yhteiset Lapsemme ry:n arvoihin

Vapaaehtoisen ohjaajan rooli

- Toimia työoajan ohjaajana joka kertoo osallistujille mitä työpajassa tehdään, miten tehdään ja milloin tehdään. Ohjaaja huolehtii että työpaja toimii alusta loppuun. Ohjaaja huolehtii myös työpajaan tarvittavat materiaalit mukaan.

- Välittävä ohjaaja joka haluaa mahdollistaa myönteisen ilmapiirin ja matalankynnyksen keskustelun työpajan ajaksi

- Ohjaajan rooliin kuuluua empatiakyky

- Vapaaehtoinen on osa Yhteiset Lapsemme ry:tä, joka toimii monikulttuurisuuden puolesta

- Vapaaehtoinen ohjaaja vie rasisminvastaisia työpajoja sinne, missä nuoret jo valmiiksi kokoontuvat

4. SWOT-ANALYYSI OHJAAJALLE

Vapaaehtoisen on hyvä pohtia itseään ohjaajana ennen työpajoja jotta hän hahmottaa itsensä ohjaajan saappaissa. SWOT-analyysi toimii ohjaajan tukena ennen työpajojen ohjaamista. SWOT-analyysi on nelikenttämalli jossa ohjaaja voi pohtia omia vahvuuksiaan, heikkouksiaan, mahdollisuuksiaan sekä uhkia ohjaajana toimimisessa. Työpajan jälkeen ohjaaja voi palata SWOT-analyysiin ja reflektoida kokemuksiaan työpajasta niihin tuntemuksiin joita ohjaajalla oli ennen työpajaa. SWOT-analyysi on tärkeä työväline ohjaajana kehittymiseen.

Ohjaajan on tärkeä tunnustella itseään ja omaa suhtautumistaan rasisminvastaiseen työhön ennen työpajojen ohjaamista. SWOT-analyysi toimii hyvänä työkaluna omien vahvuuksien, heikkouksien, mahdollisuuksien sekä uhkien hahmottamiseen jotta niitä voitaisiin kehittää. Ohjaajan on hyvä tehdä SWOT-analyysi ennen työpajan ohjaamista jotta hän saa käsityksen itsestään työpajan ohjaajana. Työpajan jälkeen ohjaaja voi palata SWOT-analyysiinsä ja peilata siihen uusia kokemuksiaan ohjaajana toimimisesta.

Täytä seuraava nelikenttämalli laittaen itsesi ohjaajan rooliin

Mitä ovat vahvuuteni ohjaajana?	Mitkä ovat heikkouteni ohjaajana?
Mitkä ovat mahdollisuuteni ohjaajan?	Mitkä ovat uhkani ohjaajana?

5. RASISMINVASTAISET TYÖPAJAT

Ohjaaja täytyy seurata kelloa, jotta työpaja pysyy aikataulussa

Jokaisessa työpajassa noudatetaan samaa rakennetta joka toimii työpajan raamina.

Työpaja aloitetaan lämmittelyharjoituksella jossa jokainen osallistuja esittäytyy.

Lämmittelyharjoituksesta siirrytään sulavasti työpajan pääaiheeseen ja lopuksi työpaja puretaan yhteisesti. Jokainen vaihe on tärkeä työpajan onnistumisen kannalta.

Työpajan aikana voi syntyä mielenkiintoista keskustelua tai joskus ryhmä voi toimia hitaammin tai kaivata enemmän kannustusta jolloin ohjaajan on tärkeää tulla vastaan aikataulussa. Tärkeintä on että työpaja toteutetaan nuorten ehdoilla.

5.1 Erilaisuus ja ennakkoluulot

Ennen työpajaa ohjaaja on hyvä pohtia omaa suhtautumistaan erilaisuuteen ja ennakkoluuloihin

Mitä ennakkoluuloja minulla on?

Mitkä tilanteet ovat muuttaneet asenteitani tai ennakkoluulojani?

Miten suhtaudun eri kulttuureista tuleviin ihmisiin?

Aihe: ennakkoluulot ja erilaisuus

Aika: 45 minuuttia (lämmittelyharjoitukselle 5 minuuttia, pääosuudelle, 30 minuuttia ja lopetukselle 10 minuuttia)

Tarvikkeet: erilaisuuskortit, kyniä ja paperia

Tarkoitus: erilaisuuden korostaminen positiivisena asiana

Työpajan kulku

Lämmittelyharjoitus: erilaiset nimet

Jokainen osallistuja kirjoittaa oman nimensä sillä kädellä mikä ei ole tuttu kirjoituskäsi. Esimerkiksi oikeakätiset kirjoittavat vasemmalla kädellä (Sauvola 2013.) Esittelykierroksella jokainen saa kertoa oman nimensä lisäksi miltä tuntui kirjoittaa nimi sillä kädellä mikä ei ole tuttu kirjoituskäsi. Ohjaaja kehottaa osallistujia kertomaan myös päivän tapahtumista, edellisestä viikonlopusta tai tulevan viikonlopun suunnitelmista. Lämmittelyosuuden aikana ohjaaja kertoo omalla vuorollaan lyhyesti kuka on, mistä tulee ja mitä tässä työpajassa tehdään.

Ohjaaja voi kertoa oman nimensä lisäksi olevansa Yhteiset Lapsemme ry:n vapaaehtoinen ohjaaja

Ohjaaja voi osallistaa nuoret keskusteluun kysymällä heidän mielipidettään ja ajatuksia erilaisuudesta

Pääosuus: erilaisuuskortit

Ohjaaja voi johdattaa nuoria työpajan pääaiheeseen kertomalla että jokainen on omalla tavallaan erilainen eikä erilaisuuden tarvitse näkyä päällepäin. Ohjaaja kertoo nuorille myös erilaisuuden olevan tärkeä rikkaus ja että on hienoa uskaltaa olla erilainen. Ohjaaja kertoo nuorille myös mitä ennakkoluulot tarkoittavat ja että jokaisella on ennakkoluuloja. On tärkeää että ohjaaja korostaa että ennakkoluulot eivät saa estää uusien asioiden kokeilemista ja uusiin ihmisiin tutustumista. Ennakkoluulot voidaan voittaa!

Ohjaaja voi kertoa esimerkin omasta ennakkoluulostaan joka on muuttunut ennakkoluulon kohteeseen paremmin perehdyttyä. Ohjaaja ottaa esille kahta nuorta esittävät kuvat. Ohjaaja kehottaa nuoria katsomaan kuvia ja miettimään yhdessä,

mitä ajatuksia kuvan henkilö herättää. Nuoret saavat kirjoittaa ajatuksensa kuvan ympärille.

Ohjaaja paljastaa kuvien henkilöiden oikean identiteetin vasta kun jokainen kuva on käyty läpi. Toisella kierroksella ohjaaja paljastaa kuvan henkilön identiteetin ja nuorten kirjoittamat ajatukset käydään läpi.

Jos nuoret eivät keksi mitä kirjoittaa, ohjaaja voi esittää johdattelevia kysymyksiä

Kuvia tarkastellessa ohjaaja voi esittää nuorille seuraavia kysymyksiä. Mitä kuvan henkilö voisi harrastaa? Opiskeleeko hän? Onko hän töissä? Minkä maalainen hän on?

Työpajan purkaminen

Ohjaaja esittää nuorille kysymyksiä

- Oliko kuvan henkilön identiteetti yllätys?
- Miksi ajattelimme näin kuvan henkilöstä?
- Oliko ajattelussamme ennakkoluuloja?

Keskustelun jälkeen jokainen osallistuja valitsee kuvista sen henkilön johon haluaisi tutustua. Lopetuskierroksella jokainen kertoo miksi valitsi kyseisen henkilön tutustumiseen. Lopetuskierroksella jokainen saa myös vapaasti sanoa mielipiteensä työpajaa koskien. Ohjaaja kiittää nuoria osallistumisesta ja toivottaa hyvää jatkoa.

5.2 Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Ennen työpajaa ohjaaja voi pohtia mielessään seuraavia kysymyksiä

Onko sinulla ystäviä/sukulaisia toisesta kulttuurista?

Asuuko naapurustossasi monikulttuurisia ihmisiä?

Mitä ajatuksia kampanjaelokuva sinussa herätti?

Aihe: Yhdenvertaisuus

Aika: 60 minuuttia

Tarvikkeet: välineet DVD:n soittamiseen

Tarkoitus: asettua toisen asemaan draaman avulla

Lämmittelyharjoitus: Lööpit

Jokaiselle osallistujalle jaetaan keltainen paperi ja tussi. Osallistujien on tarkoitus tehdä itsestään lööppi jonka avulla esittäytyä muille. Lööppiin kirjoitetaan oma nimi sekä tämän päivän kuulumiset (Sauvola 2013.) esimerkiksi Ossi Osallistuja löysi tänään viisi euroa maasta. Ohjaaja kertoo omalla vuorollaan kuka on, mistä on ja mitä työpajassa tehdään.

Lööoit tulee säilyttää koska niitä tarvitaan työpajan lopussa

Pääosuus: draamatarina

Pääosuuteen johdatellaan draamatarinan avulla jossa jokainen halukas saa vuorollaan aloittaa tarinan jota jatketaan yhdessä.

Draamatarina on Rauhan Koulun kehittämä menetelmä, joka toimii kehyskertomuksena. Draamatarina toteutetaan ringissä jossa jokainen saa liittyä tarinaan heti sopivan jatkumon keksittyään (Rauhankasvatusinstituutti 2010, 13). Tarkoituksena on muodostaa patsaskuva sanomastaan esimerkiksi jos draamatarinan aloittava sanoo ”Minä olen karhu metsässä” hän asettuu ringin keskelle esittäen karhua metsässä. Seuraava liittyy tarinaan sanomalla ”Jos sinä olet karhu metsässä,

Draamatarina sopii isolle ja pienelle ryhmälle. Jokaiselle annetaan mahdollisuus osallistua haluamallaan tavalla.

Draamatarinaa voidaan jatkaa, kunnes ryhmä alkaa muodostua ja menetelmä alkaa tuntua tutulta

niin minä olen karhun nälkäinen poikanen.” Tarinaan liittynyt asettuu ringin keskelle esittäen nälkäistä karhun poikasta.

Ohjaaja aloittaa viimeisen draamatarinan sanomalla ”Minä olen jalkapalloharjoituksista lähtevä poika joka kohtaa rasismia kotimatkallaan.” Draamatarina muodostetaan samaan tuttuun tapaan, jonka jälkeen katsotaan *Ole rohkea ja reilu – uskalla välittää! -kampanjan* Samuel -elokuva

http://www.youtube.com/watch?v=yK5zSTNpDUA

(Linkki elokuvaan)

Kampanjaelokuvan saa myös Yhteiset Lapsemme ry:n toimistolta DVD:nä

Elokuvan jälkeen keskustellaan sen herättämistä tunteista ja ajatuksista. Tämä on erityisen hyvä hetki antaa tilaa nuorten ajatuksille sekä avoimelle keskustelulle.

Jos nuoret eivät keksi sopivaa lopetusta niin ohjaaja voi tarjota esimerkkitilanteita kuten Samulein rinnalla seisominen, Samuelin puolustaminen sanallisesti tai pyytämällä rasisteja lopettamaan

Ohjaaja voi kannustaa nuoria kertomaan ajatuksiaan kysymällä elokuvan tapahtumista ja niiden herättämistä tunteista. Lopulta ohjaaja siirtää keskustelun elokuvan loppuun johon keksitään draamatarinan avulla yhteinen lopetus. Ohjaaja pyytää nuoria jälleen seisomaan ringissä jossa elokuvan loppukohtaus puretaan draamatarinan keinoin. Tarkoituksena on, että loppukohtaukselle keksitään yhdessä sopiva lopetus jossa rasistiseen tilanteeseen puututaan. ohjaaja pyytää nuoria miettimään yhdessä **miten tilanteen olisi voinut ratkaista? Mitä tilanteessa olisi voitu sanoa? Miltä Samuelista mahtoi tuntua? Miten itse haluaisitte tilanteeseen puututtavan jos olisitte Samuelin tilanteessa?**

Jos draamatarina ei luonnistu ryhmältä, niin kohtaukselle voidaan keksiä myös suullisesti yhteinen asianmukainen jatko, joka voidaan kirjoittaa ylös paperille

Lopetus: Lööpit

Työpaja lopetetaan istumalla ringissä. Ohjaaja kehottaa osallistujia ottamaan työpajan alussa tehdyt lööpit esille. Lööpin kääntöpuolelle tehdään uusi lööppi jossa kerrotaan miten osallistuja on työpajan aikana puuttunut rasistiseen välikohtaukseen

draamatarinan avulla.

6. TÄRKEITÄ OHJEITA OHJAAJALLE

Rasistisesti asennoituvan nuoren kohtaaminen

Älä haasta nuoren ajatuksia oikeiksi tai vääriksi vaan kysy nuoren ajatusmaailmasta. *Miksi ajattelet näin?* Tarjoa rinnakkaisia ajatuksia. *Oletko koskaan ajatellut asiaa näin…?*

Älä provosoidu tai loukkaannu

Tarjoa nuorelle välineitä pohtia omien ennakkoluuloja ja stereotypioita

Pyri rasistisesti asennoituvan nuoren kanssa avoimeen keskusteluun, mikä saattaa vaikuttaa nuoren ajatusmaailmaan

Nuorta voi tukea ilman että tukee nuoren ajatusmaailmaa (Kanninen & Markkula 2011, 13).

Älä tuomitse nuorta tai syyllistä häntä

Tarjoa myös rasistisesti asennoituvalle nuorelle mahdollisuus osallistua keskusteluun, mikäli osallistuminen on asianmukaista

Rasismia kokeneen nuoren kohtaaminen

Rasismia kokeneen nuoren kokemuksia ei ole hyvä nostaa suureen asemaan työpajan aikana, jotta työpajan tavoite onnistuu ja myönteinen ilmapiiri kehittyy työpajan ajaksi

Osoita ymmärtäväsi tilanne ja osoita empatiakykyä kuuntelemalla.

Nuoren kanssa voi jäädä keskustelemaan asiasta työpajan jälkeen, mutta asiasta kannattaa mainita paikalliselle ohjaajalle, joka tuntee nuoren paremmin

Ohjaus ei ole terapiaa, joten vapaaehtoisen ohjaajan ei tarvitse olla empatiakykyä suurempia välineitä rasismia kokeneen nuoren kohtaamiseen

Kiitä nuorta rohkeudesta jakaa kokemuksiaan kaikkien kesken. Osoittamalla kiitosta nuori saattaa jakaa kokemuksiaan toistekin

7. TYÖPAJAN OHJAAMINEN NUORTEN VAPAA-AJAN PAIKOISSA

Työpajojen ohjaaminen nuorten vapaa-ajan paikoissa vaatii muutamia erityishuomioita. Nuorisotalot ja muut vapaa-ajan tilat ovat nuorille tiloja joissa tavataan kavereita, pelataan ja vietetään nuorille tärkeää omaa aikaa. Ohjaajan on tärkeä kunnioittaa nuorten vapaa-aikaa, joten ketään ei saa pakottaa työpajaan mukaan. Valmiiseen nuorten ryhmään työpajan vieminen on helpompaa kuin esimerkiksi avoimeen nuorisotaloon. Valmiiksi muotoutuneessa ryhmässä etuna on valmiiksi muotoutunut ryhmä, joten osallistujia ei tarvitse pyytää erikseen. Avoimessa nuorisotalossa työpajan ohjaajan kannattaa varata aikaa nuorten innostamiseen jotta työpajaan saadaan osallistujia. Ohjaaja voi esimerkiksi pelata ja jutella nuorten kanssa ennen työpajaa jolloin nuoret tutustuvat uuteen ohjaajaan ja kiinnostuvat työpajasta.

Nuoria kokoontuu nuorisotalojen lisäksi paljon myös kirjastoissa, joissa työpajojen ohjaamisessa tulee huomioida erikseen kirjaston järjestyssäännöt. Työpajasta saattaa lähteä keskustelun ääniä joten kirjastosta kannattaa etsiä tila jossa äänet eivät häiritse muita kirjaston asiakkaita.

Erilaisissa tapahtumissa voi myös ohjata työpajoja, mutta silloin ohjaajan kannattaa huomioida tapahtuman luonne. Nuorille järjestetyissä tapahtumissa ei aina ole mahdollista ohjata tunnin mittaista työpajaa, joten työpajoista voidaan valita lyhytkestoisia osioita. Erilaisuuteen ja ennakkoluuloihin perustuvasta työpajasta voidaan ohjata vain erilaisuuskortteihin perustuva osio. Yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon perustuvassa työpajassa nuorille voidaan näyttää Samuel -elokuva ja keskustellen pohtia elokuvan lopulle asianmukainen lopetus jossa rasistiseen tilanteeseen puututaan.

Muista huomioida erilaisten nuorten vapaa-ajan tilojen tuomat haasteet esimerkiksi osallistujien saamisessa työpajaan.

Nuoria kannattaa innostaa ja kannustaa osallistumaan työpajaan, mutta nuorten vapaa-aikaa tulee myös kunnioittaa

9. VAPAAEHTOISEN OHJAAJAN MUISTILISTA

Tässä osiossa on koottuna tärkeä muistilista, jota noudattamalla vapaaehtoinen onnistuu rasisminvastaisen työpajan ohjaamisessa nuorille. Muistilistasta voi tarkistaa käytännönasiat, jotka tulee hoitaa ennen työpajan ohjaamista.

- Tutustu oppaaseen ja sen sisältöihin tarkasti ennen työpajan ohjaamista.
- Ota yhteyttä nuorten vapaa-ajan tilaan, jossa haluat ohjata työpajan. Kerro kuka olet, mistä tulet ja minkälaisen työpajan haluaisit ohjata nuorille.
- Pidä Yhteiset Lapsemme ry ajan tasalla ohjaamistasi työpajoista.
- Perehdy työpajaan ja sen tarvikkeisiin kunnolla ennen työpajaa.
- Tee itsestäsi oman toiminnan kehittämiseksi SWOT-analyysi ennen työpajan ohjaamista
- Ohjaa työpaja sovittuna ajankohtana ja noudata oppaan vapaaehtoisen perustaa sekä tärkeitä ohjeistuksia

LÄHTEET

Oikarinen, Jabai, Helena 2012 (toim.) Mun Stadi. Turku: Siirtolaisinstituutti

Joronen, Mikko ja Salonen, Annamari 2006. Rasismi ja etninen syrjintä – ajatuksia ja tekoja. Määritelmät keskeisille käsitteille. Teoksessa Salonen, Annamari ja Villa, Susan. Ras!smi ja etninen syrjintä Suomessa 2005. Ihmisoikeusliitto ry: Helsinki. 15–68.

Rastas, Anna 2007. Rasismi lasten ja nuorten arjessa. Transnationaalit juuret ja monikulttuuristuva Suomi. Tampereen Yliopistopaino Juvenus Print Oy:Tampere. viitattu 21.6.2013 http://yhdenvertaisuus-fi-bin.directo.fi/@Bin/31d3faf47553af5dbd5b13611cd482cb/1380822749/application/pdf/119018/PHDRastas.pdf

Rauhankasvatusinstituutti ry, 2010. ABC ensiaskeleet rauhankasvatukseen. 2. painos, Oriveden kirjapaino Oy.

Salonen, Aino 2011. Rap-artisti Bulle käsittelee kappaleessaan Permu ironisesti romanien kohtaamia ennakkoluuloja. Viitattu 9.8.2013 http://utain.uta.fi/henkil%C3%B6t/bulle-r%C3%A4pp%C3%A4%C3%A4-romanien-syrjinn%C3%A4st%C3%A4

Sauvola, Ulla. 2013. Mukavia hetkiä, koulutuksen tukipaketti. Viitattu 24.11.2013 http://www.espoonvapaaehtoisverkosto.fi/dokumentit/Kouluttajan_avuksi.pdf

Suomen Punainen Risti 2013. Ei rasismille -hanke. Viitattu 12.11.2013 http://www.luovuennakkoluuloistasi.fi/sisalto/mik%C3%A4-hanke

Puuronen, Vesa 2011. Rasistinen Suomi. Helsinki University press Oy. Raamatutrükikoda: Tallinna.

TYÖPAJOJEN LIITTEET

Erilaisuuskortit, 1. työpaja

Bulle on suomen romani, joka räppää romanien syrjinnästä Suomessa. Bulle on kohdannut ennakkoluuloja arjessa erityisesti työnhaussa. ”Ei näillä nimillä saa töitä. Vaikea antaa kuvaa itsestään kun ei pääse edes työhaastatteluun asti”, kertoo Joni Bollström (Bulle). Helsingin sanomien järjestämästä gallupista selviää, että yli kolmasosa suomalaisista suhtautuu romaneihin melko tai erittäin ennakkoluuloisesti. ”usein tuntuu, että suomalaiset unohtavat, että mekin olemme suomalaisia.” Bulle ei elä periteistä romanielämää: ”En elä mustalaiselämää. En käytä pussihousuja, en tee autokauppaa ja olen sitä paitsi allerginen hevosille.” (Salonen, 2011.)

Mun Stadi –kirjassa esiintyvät nuoret suomensomalit kertovat millaista on elää Helsingissä. Elämään mahtuu paljon ristiriitoja, kahden kulttuurien välillä tasapainottelua sekä ennakkoluuloja.
(Oikarinen-Jabai 2013)